MONVMENTA GERMANIAE HISTORICA.

TOMVS XVI.

Digitized by Google

MONVMENTA GERMANIAE HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

AVSPICIIS
SOCIETATIS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

EDIDIT

GEORGIVS HEINRICVS PERTZ
SERENISSIMO BORVSSIAE REGI A CONSIL. REGIM. INT. BIBLIOTHECAE REGIAE PRAEFECTVS.

SCRIPTORVM

TOMVS XVI.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII AVLICI HAHNIANI
MDCCCLVIIII.

Digitized by Google

893. 6. Pro quo — peior. *Ekkeh.* 893. Hic (Hatto) malignis consiliis cum multa mala peregisset, post 24 annos episcopatus fulmine dicitur percussus; sicque dissolutus post tertium diem defecit.

894. 7. Arnolfus — Lothariensium. *Ekkeh.* 894.

895. 8. Bonifacius papa sedit annos 6, qui pro Sergio depositus est. Sed Sergius quantocius mortuus, in catalogo non est receptus. Rex Italiam — subegit. *Ekkeh.* 895.

fol. 63. 9. Karolus iam quindennis — manciparetur; quod et factum est. *Ekkeh.* 897.

897. 10. Magna fames — persuasit. *Ekkeh.* 899.

898. 11. Stella quaedam apparuit mire magnitudinis, que putabatur cometa fuisse. Erat enim deorsum radios magnos emittens et per multas noctes per zodiacum adscendens, signans gentem Ungarorum multas terras vastaturam.

899. 12. Arnulfus — potant. *Ekkeh.* 900.

900. Anno Domini 899. Lodewigus Arnolfi — incendunt. *Ekkeh.* 901.

901. 2. Ungarii — debellaverunt. *Ekkeh.* 902.

902. 3. Stephanus papa sedit anno 1. Zuentebaldus — composuit. *Ekkeh.* 903.

903. 4. Romanus papa sedit menses 4, Theodorus dies 27. Ostensa sunt portenta; stelle veluti
cf. Ann. Sax. 902. cadentes per maximam noctis partem; Renus et multi Saxonie fluvii, ut testati sunt navigatores et molendinarii, naturalem cursum in eadem nocte non habuerunt: hoc est 5. Kalendas Octobris.

904. 5. Iohannes papa annum unum sedit.

905. 6. Benedictus papa sedit annos 4 vel 5. Quidam potens nomine Adelbertus — capitalem subiit sententiam; sic perfidia Hattonis praesulis Adelbertus periit. *Ekkeh.* 901 *et* 908.

906. 7. Ungarii fines Saxonie vastantes multos occidunt, mulierum quoque ingentem tur-
cf. Ann. Sax. 906. bam nobilium, liberarum et ancillarum per crines veluti loris connexam, nudam et mamillis perforatam secum cum puerulis duxere captivam.

907. 8. Bawarii — prostrati sunt. *Cont. Reg.* 907.

908. 9. Ungarii, Saxonia et Thuringia vastatis, inde Alemanniam petunt, quibus Franci viriliter restiterunt et e suis sedibus reppulerunt. *Cf. Ekkeh.* 909—911.

909. 10. Lodewigus — vixit annis. *Ekkeh.* 912.

910. 11. Leo papa sedit mense 1, Christoforus anno 1.

911. 12. Sergius papa sedit annos 6. Supradictorum autem Brunonis et Ottonis pater erat Ludolfus
cf. Ekkeh. 912. dux Saxonie, qui Romam profectus, ab ea, Sergio papa, reliquias sanctorum presulum Anastasii et
Wolfh. Vit. Innocentii impetratas detulit. In quorum honore ecclesiam et cenobium sanctimonialium Bruneste-
Godeh. post. c. 17. husen, postea quarto anno in Gandersheim construxit, omni hereditate sua illic adtributa, et filia sua Hadomoda prima abbatissa constituta, consecrante Altfrido Hildenesheimensi episcopo.

Bruno filius Liudolfi, dux Saxonum factus, duxit — in regnum sublimato. *Ekkeh.* 912.

912. Anno Domini 912. Conradus — permansit. *Ekkeh.* 913.

913. 2. Ungarii ab — vincuntur. *Ekkeh.* 912.

914. 3. Rodolfus moritur, qui ad regnum Gallie electus erat consilio Hugonis contra Karolum. Hic Karolus filium habuit — successit. *Ekkeh.* 897 *et* 914.

915. 4. Hatto — successit. *Ekkeh.* 915.

916. 5. Ungarii — perveniunt. *Ekkeh.* 917.

917. 6. Anastasius papa sedit annos 2. Basilea — destruitur. *Ekkeh.* 918.

918. 7. Idem ipsi per Alemanniam — imperatoris. *Ekkeh.* 919.

919. Anno Domini 919. Heinricus, genere — placuit omnibus iste sermo. *Ekkeh.* 920. *p.* 180.

Huius anno 1. Dando papa sedit menses 3. Iohannes papa sedit annos 3. Henricus rex perrexit — populo suo. *Ekkeh.* 920.

fol. 64. 2. Arnolfus dux cum uxore — appellatus est. *Ekkeh.* *p.* 180. Ropertus — preponitur. *Ekkeh.* 922.

921. 3. Ungariis Franciam — peremit. *Ekkeh.* 923.

922. 4. Leo papa sedit mensem 1. Stephanus papa sedit annos 2.

923. (5.) Reges — pateretur. *Sigeb.* 923. Huius rei veritas sic se habet. In provincia Sidonis est civitas
cf. Sigeb. 765. opulentissima nomine Beritus, in qua Salvatoris nostri icona, non multo post passionem eius ad derisionem ipsius a quibusdam Iudeis ridiculose crucifixa, produxit sanguinem et aquam, unde multi eorum in vero crucifixo credentes baptizati sunt. Quicunque etiam ex stilla icone peruncti sunt, a quacunque detinebantur infirmitate Christi virtute sani reddebantur.

924. 6. Africani — christianorum. *Sigeb.* 923. Karolus — truditur. *Ekkeh.* 925. Heinrico autem regi — dilatari. *Ekkeh.* 925 *et p.* 182. Rodolfus rex Burgundionum — tenuit. *Ekkeh.* 925. Idem Rodolfus lanceam — solet manere. *Ekkeh.* 925 *et p.* 182. Hiltino Augustensi episcopo defuncto, sanctus Odelricus in presulatu successit. *Ekkeh.* 925.

Eius episcopatus tempore Ungarii, qui sub Arnulfo imperatore emerserant, diabolica rabie contra nomen christianitatis armati, obsederunt Augustam, quatinus ea deleta vastationis sue pedem alibi quoque inoffenso pede circumferrent. Sed inter obsidionis moras sanctus Odelricus divina subnixus gratia, Lichum fluvium, qua tunc solum ei pre hostibus in civitatem patuit accessus, sicco equi vestigio cum suis transivit. Confortans itaque cives ait: *Inimici Christi vallaverunt nos per circuitum, qui et sanguinem nostrum siciunt, et honorem divinum abolere venerunt; videte ergo, quid facto opus sit ac sancta nostra pollui et nos paciamini sine misericordia dispergi, an istis revera Satane membris, utpote paganis et inmundis, in nomine Domini occurratis.* Ad hanc vocem cor unum erat omnibus, honorem Dei, res quoque domesticas, etiam usque ad sanguinem defendere. Inito ergo certamine ad clivum, qui dicitur Guncenle, populus Dei canibus ad lacerandum expositus est, vixque

Digitized by Google

sloch in mit sic to der erde, de anderen viellen oc entelen alle an de erde; kortelike darna ward wol schin wat de drom betekenede. Enes dages er deme heilegen avende to winachten ward gesên uppe dat westen under den sternen en also grot viur bernen, also of it de sunne were, of it in deme ostene gesên were.

1106. In deme 1106. jare van der bort unses Herren, Heinric disses namen de vifte, des keiser Heinrikes sone, quam an dat rike, de achte unde achtentegeste van Augusto, unde was daran 21 jar. Dit was de Heinric de to deme Welpesholte verseget ward. He bot to hant enen hof to Megenze, dar quam der vorsten vele, dar waren oc des paveses boden. He kundegede do al den vorsten, of sin vader wolde deme pavese horsam sin, he wolde eme an deme rike untwiken. Dat behagede den herren allen wol. To demeselven hofe quam oc de alde keiser, und berouwen in sere sine bosen dat, de he gedan hadde, unde begonde wenen unde drovich wesen. He segede, dat ime geschen were dat were van sinen sunden. He vel to vote vor sinen sone unde vor de vorsten alle, unde oc vor des paveses boden, unde san gnaden. He bat se alle, dat se eme hulpen dat he ut deme banne queme. He bekande des wol, dat he van deme pavese Gregorio to banne were gedan, unde mit untrechte den paves Wiberte up ene gesat hadde, unde dat dat rike van siner versumnisse alto sere bedrovet were. Dar ne dorste ene jedoch neman ût dem banne laten. De herren baden ene unde reden ime an beident halven mit guder rede, dat he dat spêr unde de cronen unde andere cirode, de to dem rike horden, sime sone antwarden wolde. Dat dede he, unde lovede dat he to Rome wolde varen, unde na des paveses rade sin leven setten. Alsus behelt de junge Heinric dat rike na sineme vader. De alde Heinric dede do anders dan he gelovet hadde, unde brukede siner alden liste. He sande breve unde boden an al de stede unde alle de lant, de to deme rike horden, unde clagede dat ime de vorsten walt gedan hadden, unde en sin einege sone vordreven hadde. Mit deser clage vorderede he dat, dat des jungen koninges boden, edele herren, de he to deme pavese sande durch eveninge der kerstenheit in deme Trent-dale uneret worden unde slagen unde vangen. Des dridden dages aver quam de hertoge Welp in to helpe, unde loste de vangenen, unde verderfte de viende; van desen saken ne machte nin des jungen koninges bode durch Langbarden komen. Bi den tiden irschen cometa mit ener groten luchtinge, van der ersten weken in der vasten wante an den sunnendach vor palmen. Darna van des alden koninges rade namen des jungen koninges lude uppe der Mose groten schaden. Do vor de alde to Colne, unde schop de stat herlike to were. Dosilves quam en unsinnich man, Hetelo, de wette sine tungen up ene, unde schalt ene an sin antworde unde sprach: *Nu du vil alde, nu sin komen dine sunde, de du hevest gedan mit untrechteme richte, du verdructest oc de armen unde wedewen unde wesen, du hevest bedrovet de lant van Rome wante an dese stat. War sin nu dine ercebischope unde bischope, hertogen, marcgraven unde palenzgraven, unde andere herren? se komen nu, unde beschermen dic van dinen noden. Werlike de vôs, de den wingarden Goddes hevet verstoret, de is nu mit des rechten richteres nette betogen, hirna wirt he wol mit des duveles nette betogen.* De alde koning sprach do suchtende to demeselven Hetele: *Gûde, nu min neman schonen wil, heve doch du dult over mic.* He vor do to Ludeke wider, dar untfeng en aver de hertoge van Limborch. De junge koning vor do vor Colne in dem manede na dem Meje, unde besat se, unde lach darvor vier weken; dat was unnôtte, wante he ere nicht gewinnen ne mochte. Dar starf greve Dideric van Katelenburch, de des koninges truweste vrunt was. Do quemen mere, dat de alde koning unde de hertoge Heinric sic besamneden, unde wolden varen uppe sinen sone. Darumme vor he van der stat to Colne an des hertogen Heinrikes lant van Lotheringen, unde verbrande dat, und verheredit garlike. He wolde oc deme orloge gerne enen ende maken. Deme hertogen Heinrike ward do de junge koning verraden in ener stat, dar he ine van solde; dar vor de hertoge mit sinen mannen unde wolde den koning van. De keiser bat do den hertogen, alse David dede Joab umme sinen sone Absolone, dat he sines sones gnade hadde. De hertoge sprach: *Ja, herre, he hevet ju verdreven, unde min lant verheret unde verbrant, unde ic sal siner schonen?* De koning ne ward doch nicht gevangen. Darna ward keiser Heinric siek; vor sime dode tweleve siner heimlikesten vrunde storven schentlikes dodes. He ward oc tolest also arm, dat men sine ride-lersen vor brot utsatte, unde do he nicht mer wan sin swert behalden ne hadde, datselve sande he sineme sone, unde umbot ime: hadde he ime des rikes mer
Aug. 7. gelaten, he hadde ime mer gesant. Also starf he jamerlike; jedoch de bischop Othbert van Ludeke begrof ine an sente Lambertes monstere, alse it wol getam eime keisere, of he des weder Got werd hadde gewesen. Bi sime levende ne wolde he ne vertien des sattes an den bischopdomen, noch negenes richtes an deme rike. Na sineme dode des viften dages starf greve Dideric unde andere vorsten vele. Do starf oc hertoge Magnus van Sassen unde ward begraven to Luneburch in dem munstere, dar is oc begraven diu hertoginne Sophia sin wif. Hir wille wi laten de cronica, unde seggen van irme slechte. Die hertoginne Sophia was dochter des koninges Widrezlai van Ungeren, en salich vrowe; si hadde bi deme hertogen twe dochtere, en was geheten Eilika unde ward gegeven to wive greven Otten, de wan van ere marcgreven Albrechte, de was geheten Bere; de ander dochter Wilfilt nam hertogen Heinrike van Beieren, hertogen Welpes broder, van ere wan he twe sone, hertogen Heinrike unde Welpe den jungen. Dese hertoge Heinric nam koning Luderes dochter Gertrude; van ere gewan he hertogen Heinrike den dridden, de was geheten Lewe. Dese Heinric was en weldich hertoge over al Beieren unde Sassen. De hertoge Heinric hadde oc bi vrowen Wilfilde, des hertogen Magnus dochter, vier dochtere, der was en geheten Jutta, de nam hertoge Frederic van Swaven, de was dochtersone des keisers Heinrikes, de de vacht to deme Welfesholte jegen de Sassen, de was broder

Digitized by Google

koning Conrades, de na koning Ludere koning ward. Bi derselven Jutten gewan he den keiser Fre- 1106.
derike, de so vele orlogede uppe Meilan. Hertoge Magnus under manegeme leve de he dede deme
clostere sente Mychaelis, so gaf he oc in dat selve closter de kirken sancti Cyriaci under der burch.
Nu van we wider an de cronica. Na hertogen Magnus ward hertoge to Sassen greve Luder, en edele
5 man, greven Gevehardes sone van Suplingeburch. In den tiden ward geslagen koning Heinric van
Weneden, unde ward to Luneburch begraven. Marcgreve Udo ward siek, unde let sic voren to deme
clostere Rossevelde, dat he selve gestift hadde, unde hadde it oc gegeven deme stole to Rome; nicht lanc
darna he starf, unde is aldar begraven. Er dan koning Heinric Colne belegede, he hadde widergesat
al de bischope de sin vader untsat hadde. Do quam oc de bischop Rothard to Katelenborch, unde
10 satte dar ettelike herren weder an ir ere; he wiede oc datselve münster. Also vor deselve bischop wider
to Megenze, dannen he vordreven was. Koning Heinric do he vornam sines vader dot, he begonde schal-
len unde lachen: dat ward aneganc siner unsalicheit. He nam do rat van den herren, wat he mit sines
vader lichamen dede; se reden ime do, dat he ine upgraven lete, unde setten lete umbegraven an en unge-
wiet münster also lange, wante he tome pavese sande, of dat geschen mochte dat he ut dem banne queme.
15 De koning gebot do dat den bischopen, dat se ene upgroven; also ward he gesat an ene ungewiede
kirken, dar stunt he unbegraven vif jar. Koning Heinric quam do to Goslare, do lach he unde slep, unde 1107.
quam en starc donreslach, deme volgede en blicsne, darvan vorbarn sin schilt unde sin swert bi sinem Sept. 8.
bedde, dat was en uvel teken, ime selven ne ward[a] aver nicht. De paves Paschalis makede en conci- Mai.
lium to Trois, dar wolde he maken vrien kore an den biscopdomen. Koning Heinric sande do to deme
20 selven concilio biderve boden, unde umbot deme pavese, he ne wolde nimmer den bischopdomen
laten vrien kore, also van des koning Karles tiden dat rike behalden hadde wante an in; diu sake
ward do gevrist wante to Rome over en jar. Desselven jares vor de koning mit here uppe Vlan-
deren, unde orlogede dat lant mit sineme schaden, dat orloge[b] ward doch gevrist to deme nagesten
hove. De koning van Ungeren Colomannus orlogede wider sinen broder Almum, unde grep an dat
25 rike; darumme vor koning Heinric an dat lant to Ungeren, dar ne schop he jedoch nicht. He gewan 1108.
oc wider dat lant to Polenen, dat sic wider dat rike hadde gesat. Bi der tit starf bischop Rothard 1109.
van Megenze. De paves ladede do den koning to Rome, he segede dat he unhorsam were; darumme
was he wider ene harde unmodich. Dat underviengen de bischope unde de herren, unde makeden
under in ene sone dat he to Rome queme. De paves lovede, he wolde ene lieflike untfan, of he
30 kerstelike wolde varen, unde beschermere wesen des stoles to Rome. De koning Heinric wolde do
varen to Rome, do ward ime geseget, dat en heiden de stat to Prage beseten hadde unde dat lant
wider dat rike behalden wolde. Do let de koning de vard to Rome unde vor to Behem unde ge-
wan wider dat deme rike. De paves Paschalis clagede do den herren, dat de koning to deme dage,
de bescheden was, nicht komen ne wolde. Dat ward undervangen, wante he an des rikes not was.
35 Des koninges boden quemen do van Rome, unde segeden deme koninge wat gesproken hadde de
paves. Do lovede he unde de vorsten algemenlike herevard an dat lant to Langbarden. In den tiden
irschein enes nachtes en stern, also it were cometa, de gaf van sic langen schin jegen dat suden. Bi
denselven tiden quemen de Wenede in dat lant bi der Elve, unde branden dat unde slogen dar lu-
des vele. De hertoge Luder vor do uppe deselven Wenede, unde vorstorede ire lant; he gewan in
40 ave negen burge, unde nam gisle van in, unde vor wider to lande. Koning Heinric vor do mit here 1110.
to Langbarde, da wurden ime underdan al de stede unde castele, de an[c] deme lande weren. He vor 1111.
oc to Rome, unde ward herlike untfangen van deme pavese. De paves Paschalis mit den cardinalen
unde de koning Heinric mit den vorsten, de mit eme waren, de gaven undertwischen gisle, dat se deme
stole to Rome unde oc deme rike stadegeden ire recht. Se quemen tosamene in sente Peters mun- Febr. 12.
45 stere. De wile se saten an deme rade, do wart vor sente Peteres münstere an den graden en grot
strit, dar ward ludes vile geslagen. De koning unde de paves voren up, de Romere wolden den ko-
ning slan, de koning gewan de overen hant; he vieng den paves unde de kardenale, unde vorde se
mit eme, he was oc vor der stat to Rome al ene vasten. De Romere sanden do na deme koninge
unde na dem pavese; de vorsten overevenden se beide. Do quam de paves to Rome mit des koninges Apr.
50 willen to den paschen, unde de koning quam oc dar unde ward to keisere gewiet van demeselven
pavese an sente Peteres münstere. De paves gaf oc deme keisere ene hantveste, dat he hadde den sat
an den bischopdomen, alse van deme koning Karle dat rike an se[43] gebracht hadde. Do gaf de keiser 43
deme pavese herlike gave, unde scheden sic beide mit güden minnen, unde gaf ime de paves orlof dat
he sinen vader begrove. De keiser vor do to Dudischeme lande, unde satte to Megenze to bischope Aug.
55 sinen kancelere Adelbrechte. Do was oc bischop to Hamburch unde to Bremen bischop Frederic.
Darna schuldegeden de Romere den paves Paschalem, dat he de hantveste deme keisere hadde gegeven,
unde dat he ene gewiet hadde wider eren willen. Do wart en grot concilium to Rome, dar quam de 1112.
bischop van Ravenna unde andere bischope vele, dar ward van deme pavese vordielt unde vordo- Mart.
met diu hantveste, de he deme keisere hadde gegeven, wande he se gaf wider recht unde wider Got.
60 Do satten sic wider den keisere bischop Adelbrecht van Megenze, hertoge Luder van Sassen, marcgreve
Rodolf, de palenzgreve Vrederic, greve Wicberth unde greve Lodewich. Ettelike diser herren quemen
deme keisere to hulden, bischop Adelbrecht ward gevangen unde ward gevord to Drivels, unde ward Oct.
dar behalden. De keiser gebot do, dat men siner viande güt verbrande unde verherede. He tobrach
Horneburch, dat he lange beleget hadde, he bestridde oc dicke sine viande unde dede in ledes vele. 1113.
65 Greve Hoger van Mannesveld vieng greven Wiberchte, unde antwarde ene deme keisere; he vorwun-

a) war *cod.* b) orlogo *cod.* c) de an *addit Eccard.* 43) de koninge.

Digitized by Google

1125. prospere habundabat. Huius connubio iuncta est nobilis matrona nomine Richenza; ipsisque cum nata esset egregie indolis filia nomine Gertrudis, continencium se lege vincientes voluptatem in posterum abdicarunt, in tantum ut strato cubitantes singulari velamine uterentur, ut cubicularium eorum hoc admiratum narrantem audivimus, qui testis est carnali copula non eos ultra fuisse coniunctos.

1126. Iul. 18. *fol. 86. *2.[a] Anno incarnationis dominice 1126.[b] Rochero Parthenopolitano presuli priori anno[51] defuncto successit felicis memorie NORTBERTUS cum voluntate regis Lotharii. Qui apostolice observationis regulam a sancto Augustino electam, conscriptam et servatam, sed eo de presenti ad eternam vitam assumto, stoliditate sequentium alleviatam et oblitteratam, renovavit, multos ad spiritalem conversationem verbo et exemplo perduxit. Rex Lotharius Bohemiam peciit pro restituendo Ottone inde expulso; ubi milites eius in silva hostium insidiis circumventi, obtruncati sunt plerique terre potiores viri fortes et nobiles. cf. An. Hild. Ipso anno perrexit contra Fridericum ducem Suevie sibi contrarium; sed illo munita terre loca petente, minus proficiens rediit. Treveris reliquie sancti Matthei reperte sunt.

1127. Mai. 22. cf A. Saxo. Iun. Iul. 3.[c] Rex pentecosten Merseburg celebravit, ubi unicam et dilectam filiam suam Gertruden Heinrico duci Bawariorum in coniugio sociavit. Inde adversus castrum Noremberg expeditione facta, idem castrum regie ditioni subiecit. Conradus frater Friderici ducis regi Mart. 2. repugnat. Karolus comes in Flandria, orans ut dicitur, interfectus est.

1128. cf. A. Hild cf. A. Saxo. 4.[d] Rex contra Conradum profectus Spiram obsedit, acceptisque obsidibus discessit. Signum quoddam sanguinei coloris in celo apparuit, et multa talia signa ipso anno visa sunt. cf. Ann. Rosenfeld. Otto Halberstadensis episcopus Rome de simonia convictus deponitur.

1129. Sept. cf. An. Hild. cf. A. Saxo. 5.[e] Rex iterum Spiram obsedit, quia fidem infregerant. Adelbertus marchio turrim Gunderslevo[52] obsedit; sed per amicos regis ab ea pulsus, abscessit. Ipso anno comes Gerardus de Gelre absens accusatus est in parte regis male sensisse; qui postea absque ulla conditione regi se tradidit, et pro gratia eius mille libras cum suis promisit. In occidentis partibus viris malo usu comam nutrientibus, subito capilli circa capita multis ardere ceperunt. In Brisaugensi provincia cum duo ad exercendum novale exissent ducto secum puero, et celo tonante unus eorum cum verbis derisoriis moveret cachinnum, alter vero sed et puer se signantes illum arguerent, et ille incepto persisteret, repente coruscus irruens eum prostravit et exurendo in cinerem redegit, vestibus eius socioque et puero illesis.

1130. cf. An. Hild. cf. A. Saxo 5.[f] Spirenses obsidente rege fame afflicti, se cum ipsa urbe regi tradiderunt. Honorius papa obiit, et Rome duo pape eliguntur; deinde concilium 16 episcoporum a rege Lothario Wirciburg congregatur, cui affuit archiepiscopus Ravenne apostolice sedis legatus; ibique dissipata lite, Innocentius ab omnibus collaudatus confirmatur. Bertholdo Hildenesheimensi episcopo defuncto successit Bernhardus eiusdem ecclesie prepositus, vir Deo dignus. Udo marchio occiditur, pluresque de parte eius capti ac vulnerati sunt. Ipso anno Ann. Hild. comes Burchardus de Lucca occiditur; unde rex iratus, Wincenburg castrum comitis Heremanni, cui necis huius consilium inpingebatur, obsedit.

1131. Ann. Hild. cf. An. Saxo. 6.[g] Proximo anno[53] consilio suorum comes Heremannus cum castro regi se tradidit; quem custodie deputans, castrum everti solotenus precepit mense Ianuario. Rege pascha Treveris celebrante, urbs Traiectensis tota cum omnibus ecclesiis ibidem constructis incendio consumta est. Similiter quoque in aliis pluribus locis multa incendia tam ecclesiarum quam aliorum edificiorum facta sunt. Sinodus 36 episcoporum ab Innocentio papa Leodio habita est presente rege Lothario cum regina; in qua domnus Otto Halberstadensis episcopus, iam triennio episcopatu privatus, cathedre pontificali restituitur.

1132. cf. An. Saxo. 7.[h] Corpus sancti Godehardi 4. Non. Maii cum magna miraculorum declaratione de tumulo levatur[54]. Rex pro consecratione sua Romam pergens, venit Augustam pacifice; ubi quorundam civium factione seditio contra homines regis exorta est. De quo tumultu subitus ignis exsurgens, totam fere civitatem exussit, et multi tam gladiis quam flammis perierunt. Cometa visa est 6. Non. Octobris.

1133. Ann. Hild. 8. Rex per Italiam pleraque loca munita sibi resistentia cepit; et Romam veniens ab Innocentio papa Laterani ad Sanctum Iohannem inperiali benedictione coronatur 2. Non. Iunii. In reditu vero in loco qui dicitur Clus quasi preclu-

a) I. *codex; annos regni in margine habet c.* b) MCXXXI. *c. quod correxi in* MCXXVI. c) II. *c.* d) III. *c.* e) *numerus deest c.* f) *numerus deest c.* g) VII. *c.* h) *numerus deest c.*

51) die 20. Decbr. 52) prope Wegersleben in districtu Oschersleben Halberstadensi; cf. Halberstädtische gemeinnützige Unterhaltungen 1807. p. 205. 53) a. 1130. die 31. Dec., unde et nostrum a natali Domini annum inchoasse patet. 54) Mon. Germ. SS. T. XII. pag. 639—650.

Digitized by Google

ANNI DOM. PONTIFICES.	IMPERATORES.
998. Iohannes mens. 10.	
999. Silvester alias Gerbert a. 4.	
1001.	Heinricus II. virgo dux Noricorum regn. a. 22.
1003. Iohannes mens. 5.	
1004. Iohannes a. 1.	
1005. Sergius a. 3.	
1008. Benedictus a. 12.	
1020. Iohannes a. 9.	
1024.	Conradus qui et Cono r. a. 15.
1029. Benedictus a. 13.	
1039.	Heinricus III. filius Conradi regn. a. 16.
1042. Silvester a. 1.	
1043. Gregorius a. 3.	
1046. Clemens a. 1.	
1047. Damasus a. 1.	
1048. Leo a. 5.	
1053. Victor a. 4.	
1056.	Heinricus IV. filius Heinrici III. regn. a. 50.
1057. Stephanus a. 1.	
1058. Benedictus a. 1.	
1059. Nicolaus a. 2.	
1061. Alexander a. 12.	
1074. Gregorius al. Hildebrand sed. a. 12.	
1086. Victor a. 3.	
1089. Urbanus a. 11.	
1098.	Profectio Godofredi ducis ad Ierusalem.
1100. Paschalis a. 18.	
1106.	Heinricus V. expulso patre regn. a. 16.
1115.	pugna in Welpesholt.
1118. Gelasius a. 1.	
1119. Calixtus a. 6.	
1125. Honorius a. 5.	
1126.	Lotharius regn. a. 12.
1130. Innocentius a. 13.	
1133. Translatio sancti Godehardi.	
1135.	Eclipsis solis.
1138.	Conradus regn. a. 14.
1143. Celestinus a. 1.	
1144. Lucius a. 1.	
1145. Eugenius a. 9.	Profectio Ierosolimitana.
1151.	Cometa visa.
1152. Heremannus comes occisus.	Fridericus regn. a. 39.
1153. Anastasius a. 1.	
1154. Adrianus a. 5.	
1159. Victor al. Octavianus sedit; discidium factum.	
1174.	Incendia Coloniensis[a] episcopi.
1178. Alexander post discidium sed. a. 18.	
1182. Dux in exsilium vadit.	
1187. Eclipsis solis.	
1189. Eclipsis lune.	
1191.	Heinricus VI. r. a. 6.
1196.	Philippus et Otto electi sunt reges.
1197. Innocentius a. 20.	
1208. Ordo Predicatorum et Minorum.	Philippus occiditur. Otto IV. regnat a. 8.
1217. Honorius a. 9.	
1218.	Moritur Otto.
1220.	Fridericus r. an. . . .[b]
1223.	Hoc anno Polidensis ecclesia exusta est 10. Kal. Iunii feria tercia in dominica Cantate Domino; et in eo anno in vigilia beati Iohannis baptiste frigore valido nix cecidit.
1227. Gregorius a. 14.	

1236. Translatio Elisabeth.

1240. Hoc tempore dedicata est nostra ecclesia.

1241. Eclipsis solis dominica die post Michaelis.

1290. Hoc anno dedicatum est summum altare cum choro dominica die ante assumtionem beate Virginis et altare sancte crucis.

1298. Hoc anno grandines cum ingenti tempestate descenderunt, universos fructus novarum frugum penitus conterentes, ita quod etiam ad humanos usus ecclesie nostre Poledhe minime valuerunt, et hoc in vigilia sancti Iohannis baptiste.

1383. Obit Albertus dux de Brunswich.

1390. Die sabbathi post festum divisionis apostolorum inceptum est fundamentum turris, et dominus Iohannes Kernebake inposuit sibi primum lapidem tempore Hartmanni de Beiclingen[c] prepositi in Polde.

Sub anno Domini 1421 obiit dux Fridericus, dux Brunsvicensis, in Embike[d] sepultus.

a) colonnensis *c. scilicet in Saxonia.* b) *locus annis inscribendis patet in c.* c) beulingen *c.* d) Emb. *c. „coenobio puto legendum esse" addit scriba; perperam.*

Digitized by Google

Fragmenta haec quantulacumque sunt, rebus in eis servatis magnum antiquorum annalium unde transscripta sunt desiderium movent, quos inter fontes annalium Magdeburgensium et annalistae Saxonis et Alberti Stadensis referendos, Jafféus comprobavit, qui et partis deperditae, quam annos 1131—1164 *complexam fuisse opinatur, restituendae periculum fecit. Quae cum in annalibus nostris legantur et annales Magdeburgenses et Alberti Stadensis infra habeantur, lectores illis hic carere posse iudicavimus.*

Annales usque ad obitum Heinrici IV. per annos regni eius computantur; quibus inde ab a. 1107. *anni incarnationis Domini succedunt.*

1057. Chr. Wirz. 1. [a] Saxones iterum congregato exercitu [b] gentem efferam Liuiticorum hostiliter invaserunt, diversisque malis eam afflicxerunt et Romane dicioni subdiderunt, acceptis obsidibus et tributis, atque ad propria cum pace redierunt. Eodem tempore quidam Fridericus et fratres eius, Germanye partibus tyrannidem excercentes contra imperium Romanum, ab Agnete imperatrice et principibus regni victi ad deditionem venerunt. Fridericus, qui et Stephanus, pontifex Romanus, vitam finivit. Otto dux Suevorum obiit, 4. Kal. Octobris.

1059. 2. 3. Lyppaldus archiepiscopus [9] obiit.

1062. 4. 5. 6. Willimundus [10] abbas obiit.

1065. 7. 8. 9. Guntherus Babenbergensis episcopus [c] obiit. Gocewinus comes ob excercitam in episcopio eiusdem iniuriam a comitibus Adalberonis Wirziburgensis episcopi occiditur.

1066. 10. Cometa videtur, et Anglia Nordmannis subicitur.

1069. 11. Henricus Triburi [d] nupcias celebrat.

1068. 12. Saxones indigne tractati.

1070. 13. 14. Thedo marchio regi rebellat. Godefridus [11] dux fortissimus Iherosolimis obiit.

1071. 15. Otto dux regi Henrico rebellat.

1072. Mart. 16. 16. Coniurant principes contra Henricum. Adelbertus Bremensis episcopus obiit, cui successit Liemarus.

1073. 17. Saxones Hartesburg destrucxerunt; et sepulchrum filii Henrici ossaque dispergunt. Ordolfus dux Saxonum obiit 5. Kal. Aprilis [12].

1074. 18. Alexandro pape Hildebrandus, qui et Gregorius, successit.

1075. Dec. 4. 19. Bellum iuxta Unstruth [e] 5. Ydus Iunii. Anno Colloniensis archiepiscopus obiit, cui successit Hildolfus.

1076. 20. Concilium apud Wormaciam heretycorum adversus papam Hildebrandum perverse congregatur.

1077. 21. Rudolfus in regem eligitur. Egbertus abbas [13] obiit. Wirceburg obsidetur.

1078. 22. Bellum fuit iuxta Strowi 7. Ydus Augusti, in quo occubuit Wezel episcopus Magdeburgensis.

1079. 23. Bellum fuit Fladetheim 5. Kal. Februarii.

1080. 24. Apud Brixinam Noricam item hereticorum contra papam Hildebrandum conventus iniuste habetur. Bellum iuxta Elstrat fuit, in quo Rudolfus rex occisus est.

1081. 25. Henricus Romam obsedit et Wicbertum papam Gregorio substituit. Monasterium Babenbergense in vigilia pasche igne deflagrat. Bellum inter Lyppaldum marchionem [14] et Conradum, fratrem ducis Boemye, 4. Ydus Maii. Item bellum inter Suevos et Bawaros, Hostein, 3. Ydus Augusti.

1082. 26. Hermannus rex electus est. Udo marchio [15] obiit [16].

Mart. 4. 1083. 27. Roma capta est a rege Henrico. Pestilencia facta est. Hermannus rex orientalem Franciam ingreditur.

1084. 28. Henricus de Ytalia reversus est. Augusta ab eo obsessa est et capta. Hermannus Babenbergensis episcopus obiit.

a) *numerum regni supplevi.* b) Saxones — exercitu *ope Chron. Wirziburgensis suppleta.* c) *haec ita adhibitis annalibus Wirzburgensibus legi videntur.* d) *ita cum Ann. Magdeburgensibus legi videtur.* e) unstruch *c.*

9) Mogontiae. 10) S. Burchardi Wirziburgensis. Cf. Necrol. Fuld. 1062; Vitam Godehardi SS. XI. 190; Ussermann Episc. Wirz. 194. 11) Cf. Ann. Laubienses a. 1070. SS. IV, 20. 12) Cf. Necrol. S. Mich. Luneburg. apud Wedekind Noten III, 23. 13) S. Burchardi Wirziburgensis, cf. supra ad 1062. 14) Austriae. 15) aquilonalis, vel Stadensis. 16) d. 4. Mart., vid. Ann. Sax. 1082. et Chron. Rosenveld. ap. Vogt Mon. ined. I, 138.

Digitized by Google

urbes pastoribus, vici vastantur[a] habitatoribus. Non[b] tantum viri seu pueri, set et mulierum quam plurime hoc iter sunt aggresse.

1097. 41. Henricus rex de Ytalia redit, et Iudeis baptizatis iudaizandi ritum concedit. Magoncie conventum de instituenda pace habuit. Natalem Domini apud Argentinam celebravit.

1098. 42. Rothardus Mogontinus episcopus, simulata indignacione clam ab urbe discedens, in Thuriggiam venit.

1099. 43. Henricus pascha Ratispone celebravit, ubi eisdem diebus mortalitas magna exoritur. Rabbodo comes cum aliis innumerabilibus moritur. Conradus Traiectensis episcopus 4. feria pasche a negociatore Fresico crudeliter occiditur. Urbanus papa obiit, cui succedit Paschalis.

1100. 44. Congregacio Hilsinburgensium monachorum Frederico Halberstadensi invasori et excommunicato subdi et obedire recusans, hac de causa ab ipso coacta est claustrum suum egredi. Otto eiusdem congregacionis abbas, Iherosolimam causa Christi petens, Antri-
29 nopolim feliciter migravit e seculo 17. Kal. Ianuarii, sepultus[29] aput monasterium sancte Marie Dei genitricis. Brandenburg urbs Slavorum ab Udone marchione obsessa et capta est[c].

1102. 45. Hoc idem monasterium, libertati concessum, a marchione Udone[30] et matre eius et fratre datum est Rome sancto Petro[31]. Harwicus Magdeburgensis[d] archiepiscopus obiit subitanea[e] morte. Herrandus, qui et Stephanus, Halberstadensis episcopus et legatus domni apostolici, plurimum persecucionis pro iusticia perpessus, 9. Kal. Novembr. presentem vitam finivit in Domino.

1103. 46. Cuno comes[32] occisus est. Henricus marchio[33] obiit. Principes Saxonie contra Udonem marchionem congregantur, et Allesleve[34] obsident. Patria ab utraque parte nimio incendio vastatur.

1104. 47. Henricus natalem Domini Ratispone celebrat, ubi comes Seghehardus a militibus regis occisus est. Monasterium in Alesleve igne flagrat. Humbertus Bremensis epi-
35 scopus obiit[35], cui successit Fredericus.

1105. 48. Henricus, Henrici filius, cepit regnare cum patre. Voluit autem Saxoniam hostili manu invadere, quod minime potuit, quia filius eum detestabatur, quemadmodum et cuncti fideles, quia denunciabatur a tribus apostolicis excommunicatus, Gregorio, Urbano, Paschali. In ipsa autem expedicione qua Saxoniam moliebatur intrare, filius quadam nocte de exercitu eius aufugit. Hac igitur iniuria[f] stimulatus pater infecto negocio revertitur. Ille vero Sueviam petens[g], a legato Romano, scilicet Gobehardo Constantienti episcopo, de excommunicacione est absolutus et matris ecclesie gremio restitutus. Inibi ergo ecclesiasticis rebus satis prudenter ordinatis, assumpto secum legato Romano, Bawariam Saxoniamque adiit, invasores synodaliter deposuit, reliquos vero fautores heresiarche ab obficio suspendit ac subiacere examini domni apostolici coegit. Ruthardus Magontinus archiepiscopus proprie[h] sedi restituitur.

1106. 49. Henricus, expulso patre suo, alter quodammodo Absolon, natalem Domini Magoncie celebrat, ibique conventum habuit adversum expulsum patrem, quasi de agenda pace. Communicato consilio fautorum suorum, patrem sue curie presentavit, ibique multis suasionibus ac precibus, minis mortisque terroribus aggreditur. Et tandem confessus est, se innodatum vinculo anathematis apostolice malediccionis. Expleta autem confessione, celesti regi et apostolico nuncio, necnon terrenis principibus inibi astantibus, crucem coronam et lanceam omniaque ornamenta regalis dignitatis restituens, visitare limina apostolorum vovebat, atque in decretis et preceptis domni apostolici perpetua stabilitate permanere. Et hec licet insuper omnia sibi imperata peregisset, tamen nequaquam ea que pacis sunt a suo filio adipiscitur. Nam inter ceteras eius miserias et calamitates accesserunt quidam maligni, omni feritate crudeliores, manu valida occupare Leodium, ubi tunc pater, profugus, omnibus suis despoliatus et regno destitutus[i], consederat. Adiutores vero patris, ex

a) desolantur *Ann. Sax.* b) nec *Ann. Sax.* c) *cf. quae hic in Ann. Magdeb. et Ann. Saxon. de fundatione monasterii Rosenveldensis leguntur; Albertus Stadensis et chronicon Rosenveldense apud Vogt Monumenta inedita Brem. p.* 131 *fundationem anno* 1100. *adsignant.* d) maggeburgensis *c.* e) subinea *c.* f) *deest in c., habent Ann. Magdeb.* g) tens *initium fol.* 2. h) propria *c.* i) destutus *c.*

29) *In civitate Bara* addit Engelbrechtus in Chronolog. abb. Ilsineburg. apud Leibnit. SS. III, 685. 30) Udone secundo, Oda et Rodulfo. 31) cf. bullam Paschalis II d. d. 11. Apr. 1102. apud Lappenberg Hamburg. Urkund. I, 118. 32) de Bichlingen. 33) de Ilburch. 34) Alsleben. 35) d. 10. Novembr., diptychon Bremense in Vaterländ. Archiv. 1835. p. 306.

Digitized by Google

hoc maxima amaritudine incitati, eruperunt de sedibus suis, irruentes super eos repente. Qui terga verterunt, et precipicio fluminis interiit maxima multitudo eorum. Cometa visa est. Eodem anno Luderus marchio, qui et cognomine Udo[36], habita convencione 36
cum Magno duce et Bremensi episcopo, vehementi infirmitate[a] cepit laborare. Qua ingra-
5 vescente, ad locum qui dicitur Rossevelde deportatus, ibi vitam finivit[37]. Henricus iunior Colloniam obsedit ob iniuriam patris. Interim pater eius Leodio moritur et Spire sepelitur. Magnus dux obiit 8. Kalend. Septembr.[38] in Ertheneburg[39] et sepelitur Luneburg in monasterio. Cuius ducatum obtinuit Luderus, filius Gevehardi comitis. Anno Domini

1107. Gevehardus Spirensis episcopus obiit. Henricus Magdeburgensis archiepi-
10 scopus et Marquardus Corveyensis abbas obierunt. Henricus dum Goslarie conventum habuisset et iura regni prout voluit disposuisset, subito nimia tempestas et horribilis fulgorum et choruscacionum et thonitruorum exorta, regem et omnem populum perterruit. Adeo enim vehemens fuit, ut ensem regalem tempestas perstringens, partem non modicam in acumine cum balteo clyppei regalis assumeret[b], coriumque interius eiusdem clypei per
15 partes in rugam contraheret. Deinde rex Flandriam cum manu valida intrat, ferro et igne cunta domat. Ruthpertum etiam comitem cum omni populo suo subiugavit. Anno Domini

1108. Henricus Pannonyam cum excercitu aggreditur. Ob infedelitatem quorundam principum nichil memorie dignum ab eo agitur. Eodem anno Boemorum fere ad tria milia a proprio duce necati sunt. Obiit etiam Sifridus comes. Anno Domini
20 1109. Ruthardus Maguntinus archiepiscopus obiit, cui successit Adelbertus. Henricus rex Polonyam[c] ingreditur, eamque preda et incendio vastans, revertitur. In illa expedicione dux Boemicus nomine Zuedebolt inter suos furtive occiditur. Anno Domini

1110. Gevehardus Constantiensis episcopus et Oda marchionissa[40] obierunt. Hen- 40
ricus rex Ytaliam valida manu ingreditur, eiusque oppida, castella, municipia ferro igneque
25 depopulatur. Anno Domini

1111. Rome concilio habito Paschalis pontifex decretum promulgavit seque id completurum cum iusticia et auctoritate affirmavit, scilicet ecclesias decimis et oblacionibus contentas, regem vero predia et regalia a Karolo eiusque successoribus ecclesiis collata recipere et detinere, ea condicione, ne pontifex regali manu annulo et virga investiretur. Cum
30 vero rex supradicte proposicioni annueret, si confirmaret premissa: ecce repente ortum est bellum, et cesus est populus Romanus maxima contricione et captivatus, ipsoque papa detento cum cardinalibus et clericis et populis nimio terrore dispersis. Rex vero potita victoria misit ad papam, inprecans reconsiliacionem[d]; quod adipiscitur relaxata captivitate, sicque dyadematis imposicione ab eo coronatur, imperator et augustus efficitur. Exegit
35 autem ab eo privilegium, ut investiture episcopatuum ad ipsum pertinerent et nisi ab eo investirentur, a nemine consecrarentur, sicque roborata vicissim amicicia[e] cum pace revertitur. Anno Domini

1112. Paschalis papa coadunata concione plurimorum catholicorum et favore ipsorum promulgavit edictum, ne aliqua spiritalis dignitas regali manu investiretur, cassans omnia
40 edicta scriptaque privilegii prioris, dicens, privilegium ab imperatore per violenciam extortum, non debere dici privilegium set pravilegium, quod noscitur ad redempcionem captivorum factum fuisse, et ne quid auctoritatis et efficacitatis haberet, penitus excommunicavit. Commocio adversus imperatorem concitata est a duce Ludero et marchione Rudolfo[41] propter Fredericum comitem[42], quem captum vinculis mancipaverunt. Quod imperator 42
45 graviter accepit, et tandem post plura discrimina datis obsidibus pacificantur. Adelbertus Magontinus episcopus capitur ab imperatore et custodie mancipatur.

Anno Domini 1113[f]. Anno Domini

1114. Henricus associatus est regi Anglorum, ducens[g] Machtildam uxorem, celebrans nupcias apud Magonciam magnifice. Fredericus Colloniensis archiepiscopus alienavit
50 se ab imperatore necnon alii quidam principes. Anno Domini

a) repente *addunt Ann. Magdeb., Ann. Sax., Alb. Stad.* b) *lege* absumeret. c) cum exercitu *addunt Ann. Magdeb. et Alb. Stad.* d) *ita c.* e) amicia *c.* f) *Ann. Magdeb. et Albertus Stadensis haec supplent:* Wernerus abbas[48] obiit. 43
g) filiam eius *addunt Ann. Magdeb. et Albertus.*

36) secundus aquilonalis. 37) d. 2. Iunii v. Ann. Sax. 1106, Chron. Rosenveld. p. 138. 38) 10. *Kal. Sept.* Necrol. Sancti Michaelis Luneb. l. l. p. 61. 39) Artlenburg ad Albim. 40) uxor Udonis I, marchionis aquilonalis, obiit d. 13. Ian., v. Chron. Rosenveld. p. 138. 41) fratre Udonis II. 42) Stadensem. 43) Rosenveldensis.

Digitized by Google

Regino p. 549. 589. 7. Mauricius imperator Childeberto regi Francorum quinquaginta milia solidos misit, petens ut Longobardos de Italia exterminaret. Quo Italiam cum exercitu intrante, Longobardi munera tribuunt, et pacem cum eo faciunt. Imperator solidos requirit, sed ille viribus suis fretus, pro hac re nec responsum reddidit.

Regino p. 549. 590. 8. Childebertus bellum contra Hispanos movit eosque superavit. Causa autem belli hec fuit. Childebertus Ingundam sororem suam Herminildo, Levigildi regis Hispanorum filio, in coniugium tradiderat. Quem cum idem pater ob fidem catholicam occidisset, Ingundis in Gallias redire voluit, sed a pyratis capta et in Siciliam deducta ibi moritur.

MariiChron. (588.) 591. 9. Gothi, Recharedo principe intercedente, ad fidem catholicam revertuntur.

Ekk. 595. 592. 10. In Italia factum est diluvium, quale post tempus Noe creditur non fuisse, quod subsecuta est per pestem inguinariam magna mortalitas hominum, quae primum percussit papam Pelagium. Gregorius levita ob eandem cladem letaniam septiformem instituit, et paulo post annuente imperatore Mauricio ad gradum Romani pontificatus promotus est, cuius filium idem Gregorius antea de baptismate suscepit. Hic inter alia bona que fecit antiphonarium regulariter composuit, kyryeeleison et alleluia ad missam decantari, et orationem dominicam super hostiam dici constituit. In canone quoque superaddidit: *Diesque nostros in pace tua disponas* et cetera.

MariiChron. (588.) 593. 11. Avares adversus Romanos dimicantes, auro magis quam ferro pelluntur.

Ekk. p. 151. 594. 12. Mauricius imperator Philippicum quendam praetorem Orienti praefecit, cui et filiam suam Gordiam uxorem dedit, quem tamen postea regni usurpatorem suspectum habuit.

Regino p. 549. 595. 13. Mauricius iterato legationem ad Childibertum regem misit, rogans ut Longobardos ab Italia removeret. Qui exercitum in Italiam direxit, et commissa cum Longobardis pugna, Francorum exercitus terga vertit.

Ekk. 596 et 603. 596. 13. Gregorius papa Augustinum, Mellitum, Iohannem cum aliis pluribus monachis ad praedicandum Anglis Christi ewangelium misit.

Ekk. 597. 14. Guntrammus rex filius Lotharii moritur.

Ekk. 583. p. 151. 598. 15. Mauricius ad exercendam in Gregorium papam tyrannidem exarsit eo quod idem Gregorius, regiam dignitatem minime reveritus, nimiam eius avariciam frequenter increparet.

Ekk. 599. 16. Hildebertus filius Sigeberti obiit.

Ekk. 600. 17. Sanctus Goar veniens ex Aquitania claret in Gallia.

Ekk. p. 151. 601. 18. Vir quidam monachico indutus habitu, spatam in dextera tenens, a foro usque ad aeneam gladiatoris statuam discurrit, et imperatorem gladio moriturum omnibus pronuntiavit. Quod Mauricius audiens, a tyrannide Gregorio inferenda se continuit. Recognoscens etiam excessum quem in captivatione multorum fecerat; — multa enim prelia in diversis regionibus preliatus — compositas scripsit preces eidem Gregorio, et ad omnes patriarchales sedes et ad monasteria omnium civitatum sive solitudinum cum cereis et tymiamatibus et pecuniis transmisit, et ut pro peccatis suis intercederent supplicavit, hoc potissimum deprecans, ut hic et non in futuro que meruit reciperet.

Ekk. 601. 602. 20. Contentio inter Romanam ecclesiam et Iohannis Constantinopolitani episcopi arrogantiam, nomen sibi universalis patriarche usurpantis, sub Pelagio concepta et a Gregorio non leniter ventilata, non ante quiescere potuit, quam idem Iohannes subita morte interiit. Tunica Domini inconsutilis[a] in Zaphat procul ad Hierusalem in archa marmorea reperitur, que a Gregorio Anthioceno et Thoma Iherosolimitano et Iohanne Constantinopolitano, et aliis multis episcopis Iherosolimam reducta, posita est in aecclesia ubi crux Domini adoratur. Mauricius imperator digna penitentia se astringens, precibus et lacrimis indefessis a Deo postulabat, ut in hoc seculo peccatorum suorum penas solveret. Quadam autem nocte vidit in somnis apud aeneam palatii portam se coram populo multo imagini domini Salvatoris assistere, et vocem terribilem ex eadem imagine se audire dicentem: *Date Mauricium!* Et tenentes eum iudiciorum ministri, posuerunt eum apud purpureum umbilicum, qui illic erat. Cui eadem vox imaginis ait: *Ubi vis reddam mala que fecisti, hic an in futuro seculo?* At ille respondit: *Amator hominum Domine, et iudex iuste, hic mihi potius quam in futuro retribue!* Et iussit divina vox eum et Constanciam uxorem eius et filios et omnem cognationem eius tradi Focae militi. Evigilans autem Mauricius, fecit vocari Philippicum generum suum, quem dudum suspicabatur velle sibi regnum surripere. At ille pro suspicione praedicta se perdendum credens, advocatae ad se Gordie uxori suae ultimum vale dixit, sacramentoque communionis accepto veniens[b] ad palatium, ad pedes imperatoris procidit. Cui assurgens imperator, ad pedes eius nichilominus corruit dicens: *Ignosce mihi rogo propter Deum, quia peccavi in te; nunc enim certissime novi, quod nichil peccaveris in me. Si quem vero scias in exercitu nostro qui Focas nominetur, dicito mihi.* Cui Phylippicus ait: *Unum scio sic vocatum, qui nuper ab exercitu procurator positus, tuo contradicebat imperio. Est enim iuvenis temerarius, at tamen timidus.* Et Mauricius ait: *Si est timidus, profecto et homicida;* et narravit Philippico somnium quod vidit. Porro nocte illa visa est cometa. In crastinum vero venit Magistrianus quem miserat ad heremitas, ferens ab eis huiusmodi responsum: *Deus recepta penitencia tua salvabit animam tuam, et cum tota domo tua in numero sanctorum te constituet, ab imperio vero cum ignominia discedes.* His auditis, Mauricius glorificavit Deum magnifice.

Ekk. p. 152. 603. 21. Mauricius imperator penitenciam quidem tenuit, sed avariciam non deseruit, adeo ut exercitum in periculosis locis hyemare et victum ab extraneis iuberet cum periculo querere, ne videlicet alimenta publica ministraret[c]. Quod audiens exercitus in sedicionem convertitur, exaltatumque super clypeum Focam imperatorem proclamat exarchum. Commoto autem gravi tumultu Constantinopoli, Mauricius mutata veste cum uxore et filiis noctu fugiens, apud sanctum Anthomon venit. At Focas in septimum miliarium cum exercitu veniens imperator efficitur, a quo Mauricius cum uxore et filiis penes Calcedonem missus decollatur. Verum Mauricius pacienter infelicitatem sustinuit, Deum in omnibus invocans et crebro pronuncians: *Iustus es, Domine, et rectum iudicium tuum.* Fertur autem, quod eo occiso lac cum sanguine fluxerit, ita ut omnes inspicientes dire lamentarentur.

Ekk. Annus Domini 604. Foce 1. Focas quidam, Prisci patritii quondam strator, post ad miliciam provectus, deinde a populo procurator factus, 52. loco ab Augusto imperium invasit et 8 annis regnavit.

Ekk. 605. 2. Beatus papa Gregorius migravit ad Dominum.

Ekk. 606. 3. Savinianus papa 67. annum 1, menses 5. Libros Gregorii papae Romanis exurere volentibus obstitit Petrus diaconus, prodens se Spiritum sanctum specie columbae super caput Gregorii tractantis sedentem vidisse, idque confirmans iurisiurandi sacramento, mox moriens ex condicto fidem fecit suo testimonio.

Ekk. 604 et 607. 607. 4. Bonifacius papa 68. sedit annum 1, menses 8. Huius rogatu Focas constituit, sedem Romanae aecclesiae caput esse omnium[d] aecclesiarum, quia antea Constantinopolitana aecclesia se scribebat primam omnium.

Ekk. (604.) p. 152. 608. 5. Cosdroe rex Persarum adversus rem publicam bella gravissima gerens, multas Romanorum provincias et ipsam Ierosolimam vastavit, aecclesias vastavit, sancta prophanavit, ornamenta omnia abstulit, inter que etiam vexillum dominicae crucis abduxit.

a) *ita codex.* b) veniensque *corr.* veniens *cod.* c) ministrare *cod.* d) *cod.* omni *littera* m *erasa.*

Digitized by Google

Ann. Quedl. 986. 3. Otto rex adhuc puerulus cum magno exercitu Saxonum perrexit in Sclaviam, ubi adveniens Miseco cum multitudine nimia, optulit ei unum camelum et alia xenia multa, semet ipsum etiam subdidit potestati illius; et tunc simul pergentes devastaverunt totam terram incendiis et depopulationibus multis. Eodem anno monasterium in monte occidentali Quidilingburgensi in honore sanctae Dei genitricis Mariae ob monimentum unice dilecti germani fratris sui, sub religione regulae sancti Benedicti a Machthilde, imperiali gemma et filia, studiosissime constructum est. Ida quoque regalis domna, contectalis Liudolfi filii magni Ottonis, huic luci subtrahitur.

Ann. Quedl. 987. 4. Saxones iterum Sclaviam invaserunt, et ad ultimum ipsi Sclavi regis ditioni subduntur, et castella iuxta flumen Albiam denuo restaurata sunt. In proxima quoque hieme aquae nimium inundaverunt, et ventus ingens multa edificia stravit.

Ann. Quedl. 988. 5. Estatis fervor inmanis omnes[a] pene fructus absumpsit, et mox grandis mortalitas hominum subsecuta est. Adaldagus Bremensis archiepiscopus obiit. Hic sedit annis 53.

Ann. Quedl. 989. 6. Cometae apparuerunt, quas pestilentia grandis hominum et iumentorum subsecuta est, et maxime boum.

Ann. Quedl. 990. 7. Eclipsis solis facta est. Adaldago Nienburgensis cenobii primo abbate mortuo, Ekkihardus substituitur.

Ann. Quedl. 991. 8. Theophanu imperatrix augusta cum filio suo imperatore tercio Ottone paschale festum imperiali gloria apud Quidilingburgensem[b] peregit civitatem, ubi etiam marchio Thuschanorum Hugo et dux Sclavonicus Miseco cum ceteris Europae primis ibidem confluentibus affuere ad obsequium imperatorii honoris, que quilibet preciosissima possederat, pro xeniis deferendo; e quibus Miseco aliique quam plurimi honorifice donati in patriam redierunt. Hugo vero cum eadem imperatrice filioque suo, quocumque regni vel imperando vel regendo proficiscuntur, famulando prosequitur, usque dum Niumagon perventum est. Ibi ergo, dum quasi compede totum sua ditione colligasset imperium, Theophanu imperatrix consummato in bonis vitae suae cursu, proh dolor! quod est miserabile dictu, inmatura dissolvitur morte 17. Kal. Iulii; indeque lugubri filii sui imperatoris ceterorumque fidelium suorum comitatu evecta, ad urbem defertur Agrippinam, inque sancti Pantaleonis martyris aecclesia, ut ipsa decreverat, stipante episcoporum monachorum virginumque cetu, astante etiam clero ac populo, ultimo flebiliter tumulatur honore. Eodem anno Hercanbaldus, Frithericus et Biligrimus episcopi obierunt. Manogold quoque, non infimus Sueviae matris filius, Saxoniae obiit, ac propter fidele servicium Adelheidae imperatrici persepe exibitum, ipsa comitante, Quidilingburgensem advehitur civitatem, ibique honorifice sepelitur. Comperta vero imperatricis morte, prefata Adelheida augusta, regem iuvenculum, septem iam tunc annos regnantem, quamvis esset non minus illo tristis effecta, visitando consolatur, eumque vice filii tamdiu secum tenuit, quoadusque idem rex protervorum consilio iuvenum depravatus, tristem eam dimisit.

Thietm. IV, 10.

Ann. Quedl. 992. 9. Gloriosissima et famosissima dedicatio sanctae Halverstadensis aecclesiae facta est 17. Kal. Novembris a venerabili suo provisore Hildiwardo episcopo, anno suae ordinationis 24, quam secum in tipo apostolicae dignitatis duodenario numero 12 episcopi consecraverunt praesente rege sereno tercio Ottone, suaque avia Adelheida augusta una cum filia sua gemma regiae stirpis perlucida Machthilde, et nepte sua Hathuwi veneranda abbatissa, duce quoque Bernhardo, et Liudolfo Capuano comite, prefectis etiam plurimis et proceribus aliaque innumerabili atque inequiperabili multitudine cleri ac populi in laudem Dei conclamantium. Eodem anno 12. Kal. Novembris totum coelum ter in nocte visum rubrum. Adelheith imperatrix augusta debito maternae dilectionis, Machthildi, filiae suae, curtem, quae in Saxoniae finibus sita Walbiki dicitur, cum appendiciis hereditatum eo pertinentium dono dedit, et sive propriis usibus aptandi, sive quodlibet alio pro velle illius arbitrio permittens, per cirographi inscriptionem imperatorio anulo signati, stabili pactione firmavit. Haec nimirum divini amoris ut erat estu ferventissima, largitatis ac benivolentiae studiis acerrima, non sibi quo[c] apud seculum dicior videretur quippiam reservari cupiens, sed totis desideriis ad superna semper anhelans, heredem sibi talem, cuius regni et imperii status omni careat termino, Deum scilicet omnipotentem, humili adoptione providit; deinde totis nisibus cenobium in honore sancti Andreae apostoli collectioni virginum sub regula sancti Benedicti monastice degentium construere cepit. In Burgundia Odilo, ex clerico Brivatensi monachum professus, in Cluniacensi cenobio preficitur; quod per annos quinquaginta sex miro religionis fervore rexit et provexit. Qui egregie quoque preter alia pietate insignis, non solum vitae exemplis, sed etiam miraculis in vita sua claruit.

[cf. Ann. Saxo.] Ekk.

Ann. Quedl. 993. 10. In nocte natalis sancti Stephani protomartyris inauditum seculis vidimus miraculum, tantam videlicet lucem circa primum gallicinium ab aquilone effulsisse, ut plurimi dicerent diem oriri. Stetit autem per unam pleniter horam, et postea rubente aliquantulum coelo, in solitum conversum est colorem. Gerbertus, qui et Silvester cognominatus est, Romanae aecclesiae preficitur. Cuius est hoc de se monosticum:

Ekk. Ekk. 991.

Scandit ab R. Gerbertus ad R., post papa viget R.;

insinuans se de Remensi presulatu ad Ravennatium archipresulatum scandere, post etiam papam Romanum fore. Quidam autem transito Silvestro Agapitum hoc in loco ponunt, quod non ociose factum creditur. Quia enim isdem Silvester non per ostium in ovile ovium intrasse dicitur, a quibusdam etiam nigromantiae arguitur, de morte quoque non recte tractatur, eo quod a diabolo percussus obisse referatur, a numero paparum merito exclusus iudicatur. Quam rem nos in medio relinquimus. Fuit autem natus de occiduis regionibus, et a puero liberalibus artibus inbutus; optime callebat astrorum cursus discernere, suosque contemporales variae artis noticia superare. Hic tandem a finibus suis expulsus, Ottonem petiit imperatorem; et cum eo diu commoratus, in Magdeburg orologium fecit, illud recte constituens, considerata per fistulam quadam stella nautarum duce.

Ekk. Thietm. VI. 61.

Ann. Quedl. 994. 11. Hyemps durissima 3. Idus Novembris exorta, usque 3. Idus Maii duravit, rarissimis intermissa diebus; deinde pestiferis et frigidis flantibus ventis, noctibus plurimis pro rore hybernum cecidit frigus; ad ultimum Nonas Iulii grande factum est gelu, tantaque siccitas fluminum et penuria facta est pluviarum, ut in plerisque stagnis et pisces morerentur, et in terris arbores plurimae penitus arescerent, et fruges perirent et linum. Subsecuta est quoque grandis pestilentia hominum, porcorum, boum et ovium; prata etiam in plerisque locis ita exaruerunt, veluti igne exusta fuissent. Sclavi omnes, exceptis Sorabis, a Saxonibus defecerunt. Liuppolt Bawarici limitis marchio clarus in civitate Wirziburch in hospicio suo per fenestram cum sagitta inprovise vulneratus obiit, et Ekbertus comes prudentibus sapientior, et fortibus audatior, Nonas Aprilis e medio excessit. Facta est etiam eodem anno fames in pluribus locis Saxoniae.

a) cunctos *Q*. b) Quidingb. *cod.* c) *add. sed del.* ad *cod.*

Digitized by Google

Counradus adolescens, filius Beatricis marchisie, postquam spretis litterarum studiis, quibus adprime inbutus erat, armis operam dedit, iuxta Christi praesagium quia gladium accepit, gladio periit. Nec multo post etiam ipsa Beatrix obiit, iuxta patrem suum Ottonem ducem castello Suinfurti sepulturam accepit. Ekk.

1105. 49.[a] Heinricus, Heinrici imperatoris filius, cepit regnare vivente patre. Voluit autem Saxoniam propter quosdam catholicos hostili manu invadere, quod minime potuit, quia filius eum detestabatur, quemadmodum et cuncti fideles, quia denunciabatur excommunicatus ab apostolicis Gregorio, Urbano, Paschali. In ipsa autem expeditione, qua Saxoniam moliebatur intrare, filius quadam nocte de exercitu eius cum paucis aufugit. Hac igitur iniuria stimulatus pater, infecto negocio revertitur. Ille vero Sueviam petens, a legato Romano, scilicet Gebehardo Constantiensi episcopo, de excommunicatione est absolutus, et matris aecclesiae gremio restitutus. Inibi ergo ecclesiasticis rebus satis prudenter ordinatis, assumpto secum legato Romano, Bawariam Saxoniamque adiit, invasores sinodaliter deposuit, reliquos vero[b] heresiarche ab officio suspendit, ac subiacere examini domni apostolici coegit. Rothardus Mogontinus archiepiscopus proprie sedi restituitur. Heinricus Magadaburgensis archiepiscopus consecratus est a Gevehardo Constantiensis ecclesie episcopo[c], qui erat legatus apostolici et a suffraganeis Magadaburgensis ecclesie. Fridericus dux Swavorum[d], cui nupserat filia imperatoris Heinrici, obiit. An. Rosenv.

Annus Domini 1106. Heinrici iunioris 1.[e] Heinricus rex natale Domini Mogontie celebravit, ibique conventum habuit de rebus agendis. Communicato consilio principum presentavit sue curiae patrem, ibique multis suasionibus ac precibus aggreditur. Qui tandem confessus est, se innodatum vinculo anathematis apostolice maledictionis. Expleta autem confessione, celesti regi et apostolico nuncio nec non et principibus ibi astantibus lanceam atque coronam omniaque ornamenta regalis dignitatis restituens, visitare limina apostolorum vovebat, atque in decretis et preceptis domni apostolici perpetua stabilitate permanere. Et licet hoc peregisset, tamen nequaquam ea quae pacis sunt a filio adipiscitur. Nam inter ceteras eorum dissensiones accesserunt quidam manu valida occupare Leodium, ubi tunc pater consederat iam regno destitutus. Fautores vero patris ex hoc incitati, eruperunt de sedibus suis, irruentes super ipsos repente. Qui terga verterunt, et precipitio fluminis interiit multitudo maxima eorum. Cometa visa est. Eodem anno Ludegerus marchio qui et cognomine Udo, habita conventione cum Magno duce et Bremensi episcopo, vehementi infirmitate repente cepit laborare. Qua ingravescente, ad locum qui dicitur Rossevelden deportatus, ibi vitam finivit. Rudolfo, fratri illius, commissa est marchia per 8 annos a Heinrico rege, ut nutriret filium eius Heinricum. Gebehardus Hirsungiensis abbas obiit, pro quo Bruno constitutus est. Obiit Magnus dux, cuius ducatum optinuit Lutgerus comes. Heinricus iunior Coloniam obsidet ad iniuriam patris. Interim pater eius Heinricus imperator Leodio 7. Idus Aug. moritur, et Spire sepelitur. Thiedericus comes de Kathalanburg obiit. An. Rosenv.

1107. 2.[f] Heinricus Magadaburgensis archiepiscopus obiit, cui Adelgotus eodem anno successit. Heinricus rex, dum in Goslariensi oppido conventum habuisset, et iura regni prout[g] voluisset disposuisset, subito nimia tempestas et horribilis fulgurum et choruschationum et tonitruorum exorta, regem et omnem populum perterruit. Adeo enim vehemens fuit, ut ensem regalem tempestas perstringeret, partem non modicam in acumine cum balteo clippei regalis absumeret, coriumque interius eiusdem clippei per partes in rugam contraheret. Deinde rex Flandriam cum valida manu intravit, ferro et igne cuncta domans, Ruobertum eciam comitem cum omni populo subiugavit. An. Rosenv.

1108. 3.[h] Heinricus rex Pannoniam cum exercitu aggreditur, ubi ob infidelitatem quorumdam nichil memorie dignum ab eo agitur. Eodem anno Boemiorum fere ad tria milia a proprio duce sunt necati. Dedicatio basilice sancte Dei genitricis in Rossevelde. Obiit Sifridus comes. An. Rosenv.

1109. 4.[i] Rothardus Magontinus archiepiscopus obiit, cui successit Adalbertus. Heinricus rex Poloniam cum exercitu ingreditur, eamque preda et incendio depopulata revertitur. In illa expeditione dux Boemicus nomine Zuedebolt inter suos furtive occiditur. Monasterium canonicorum Hamersleve inchoatur. An. Rosenv.

1110. 5.[k] Gebehardus Constantiensis episcopus obiit. Oda marchionissa obiit. Hec fuit filiastra Ottonis ducis de Northeim, qui ut predictum est ex matre ipsius Richeza nomine tres filios procreavit et filias 3, ex quibus unam nomine Ethilindam accepit Welfus dux Bawariae, et postquam illam repudiavit, duxit eam Hermannus de Calverla, genuitque illa Hermannum comitem. Secunda nomine Ida nupsit Thiemoni comiti de Witin, peperitque illi duos filios Dedum comitem et Cuonradum marchionem. Terciam vero sumpsit Cuonradus comes de Arnesberch, quae dicta est[l] . . . ., genuitque ex ea Fridericum comitem. Heinricus rex Italiam valida manu ingreditur, eiusque oppida castella municipia ferro ignique depopulatur. Prepositura in Hildesleve mutatur in abbaciam, ubi primus ordinatur Alvericus abbas. An. Rosenv. An. Rosenv.

1111. 6.[m] Heinricus rex Romam pro imperiali benedictione pergens, datis et acceptis obsidibus pacifice a Romanis suscipitur. Postquam vero ingressus est urbem, rupit pacem, ac multos trucidans, domnum papam cum aliis principalibus viris cepit, ab eo extorquens regnandi privilegium ecclesiastice fidei contrarium. Set domnus Paschalis pontifex concilio habito decretum promulgavit, seque adcompleturum cum iusticia et auctoritate affirmavit, scilicet ecclesias decimis et oblationibus contentas, regem vero predia et regalia a Karolo eiusque successoribus aecclesiis collata recipere et detinere, ea conditione ne pontifices regali manu anulo et virga investirentur. Cum vero rex supradicte propositioni annueret, si confirmaret promissa, ecce repente ortum est bellum, et sicut predictum est, cesus est populus Romanus maxima contricione et captivatus, ipso papa detento cum cardinalibus et clericis, populis nimio terrore dispersis. Rex vero potita victoria, misit ad papam inprecans reconciliationem, quod adipiscitur, relaxata captivitate, atque diadematis inpositione ab An. Rosenv.

a) Annus Domini 1106. Heinrici iunioris 1. 1. b) fautores *add. ex Ann. Rosenv.* c) epc *cod.* d) *superscr. cod.* e) Annus Domini 1107. Heinrici iunioris 2. 1. f) Annus Domini 1108. Heinrici iunioris 3. 1. g) prout ut *cod.* h) Annus Domini 1109. Heinrici iunioris 4. 1. i) Annus Domini 1110. Heinrici iunioris 5. 1. k) Annus Domini 1111. Heinrici iunioris 6. 1. l) *sic cod. lacuna haud indicata.* m) Annus Domini 1112. Heinrici iunioris 7. 1.

Digitized by Google

1080. Hermannus regnum invasit, Ettilo[a] Hildensemensis[b] episcopus obiit, cui Udo successit. H. 1079. 82.
1081. Heinricus rex Romam obsedit et cepit. P.
1082. Udo marchio Saxonicus obiit[15].
1083. Rex Wicbertum in apostolicum consecrari fecit. P.
1084. Rex cum regina Berta imperiali benedictione[c] a papa[d] suo Wicberto nomine sublimatur. P.
1085. Rex de Ytalia rediens Augustam cepit. Heinricus imperator Saxoniam vastat. P.
1086. Gregorius, qui et Hildebrandus, papa obiit. P.
1087. Werceburch a Saxonibus capitur; bellum iuxta Bleichfelt. P. H.
1088. Berta imperatrix obiit. P.
1089. Bucco Halberstadensis episcopus occiditur[16]. H.
1090. In vigilia nativitatis Domini bellum apud Glicho iuxta Erpesfort inter regem Heinricum et marchionem Ekbertum. H.
1091. Heinricus imperator Ytaliam petit. Ekbertus marchio occisus est. P. H.
1092. Machthilt de Longobardia imperatori rebellat. P. H.
1093. Pestilentia magna fuit. P. H.
1094. Eclipsis solis. Eodem anno mirabilis pertransivit in universum mundum ignis. P.
1095. Expeditio Iherosolima. P.
1096. Apud Mogontiam Iudei mille et quatuordecim occisi sunt. P.
1097. Imperator de Ytalia rediit. Urbanus papa obiit. Godefridus dux cum christianis Iherosolimam cepit. P.
1098. Hyemps dura fuit, fames magna. Udo marchio cum Saxonibus de barbaris triumphavit. H.
1099. Godefridus dux arcem Iherosolime cepit. P.
1100. Godefridus dux christianorum Iherosolimis obiit. P.
1106. Heinricus imperator obiit. Magonus dux Saxonum obiit. P.
1107. Theodericus comes de Katelenburch obiit. Udo marchio obiit[17].
1108. Cometa apparuit.
1109. Rothardus archiepiscopus Mogontiae obiit. P.
1112. Heinricus pacifice a Romanis susceptus, papam Paschalem cepit, et regni privilegium ecclesiasticae fidei contrarium ab eo extorsit. P.
1113. Paschalis papa privilegium, quod invitus statuerat, cum centum viginti quinque episcopis dampnavit. P.
1114. Bellum apud Welpesholt inter regem Heinricum et principes Saxonum. P.
1117. Ecclesia in Richenberch primum incepta est.
1118. Terrae motus factus est magnus per totum orbem. Paschalis papa obiit. H. 1117.
1119. Gelasius papa obiit. Inundatio fluminum. H.
1120. Elferus presbiter obiit.
1122. Gozmarus praepositus obiit. Dedicatio ecclesiae in Richenberch.
1123. Hermannus comes obiit.
1124. Reinhardus Halberstadensis episcopus obiit. Fredericus marchio obiit. Oddo comes obiit. Calistus papa obiit. cf. M.
1125. Eclipsis solis 4. Idus Augusti. Heinricus imperator obiit. Mirabile signum in luna apparuit. H.
1126. Fredericus comes de Arnesberch[e] obiit[18]. Luderus electus rex.

De ecclesia in Lindum.

In nomine sanctae et individuae Trinitatis. Reinhardus Dei gratia sanctae Halberstadensis ecclesiae episcopus. Religiosis desideriis assensum facile accommodare debemus, ut iusta semper vota[g] promptus consequatur effectus. Unde notum esse volumus cunctis fidelibus tam futuris quam praesentibus, quod fidelis Dei famulus venerabilis coepiscopus noster Bertoldus Hildensemensis ecclesiae antistes, ecclesiasticis rebus necessariam satagens providere tutelam, cum sorore sua domna Hadewiga aeque venerabili priorissa in Stedereburch, intimis precibus a nobis exegit, ut in pago qui Linden dicitur ecclesiam fieri in fundo eiusdem Stederburgensis ecclesiae consederemus, quatinus tam praedia memoratae ecclesiae eidem pago adiacentia, quam et populum ibi consistentem, necnon et universos cuiuscumque rei gratia vel necessitatis articulo eo confugientes, ab omni invasione, direptione sive qualibet iniusta laesione constructae ibidem ecclesiae vicinitas communiret. Annuentes igitur carissimorum amicorum petitioni, ut eadem ecclesia aedificaretur licentiam dedimus, eamque in exstruendo consummatam ipsis denuo exposcentibus pro debito nostri officii ecclesiastico more dedicavimus Idus Novembris. Dotata vero est eadem ecclesia manso uno in eadem villa, et altero in pago qui Remnigge dicitur sito, quatinus tam haec praedia quam et omnia quae in futurum eadem ecclesia quibuscumque iustis modis adipisci posset, Deo ibi serviturum sustentarent. Volentes autem eidem ecclesiae firmam in posterum providere cautelam, statuimus ut nullus sacerdos curam eius ulla-

Hadewigis promovit[f]. 1118. Nov. 13.

a) et tilo *cod.* b) hildensemennsis *cod.* c) *deest in codice, cf. A. Palid.* d) *deest in codice; sed inserendum duxi.* e) arnesborch *corr.* arnesberch *cod.* f) *adnotationes eiusmodi num Gerhardo an Iohanni praeposito debeantur, incertum.* g) nota *c.*

15) cf. Ann. Rosenveld. Magdeburgenses. 16) a. 1089—1093. 1098. in Hildesheimensibus a. 1088. 1089. 1091. 1091. 1092. 1094 et 1099 habentur. 17) Annalibus Palidensibus deberi videntur, qui hoc loco non extant; de anno 1007. cf. Ekkeh. et Ann. Saxonem. 18) cf. Ann. Magd. et Saxonem a. 1124.

Digitized by Google

1118. Nov. 13. *tenus usurpare praesumat, nisi quem praedicta priorissa de Stederburch ad explendum divinum officium canonice ibi collocaverit; adicientes ex nostra benivolentia, ut eiusdem villae populus in ipsa ecclesia a sacerdote ibidem Deo serviente gratiam baptizandi et infirmes visitandi, necnon et mortuos sepeliendi libere consequatur, exceptis solis liberis hominibus quos ad matricem ecclesiam sepeliendos deferri censuimus. Haec omnia eidem ecclesiae ex nostrae auctoritatis largitate pro petitione praedicti coepiscopi nostri Bertoldi et sororis suae constituimus atque concessimus, salva tamen matrici ecclesiae debitae subiectionis recognitione, quatinus idem populus in eius instauratione et omni necessaria melioratione prompta devotione, quantum eidem villae competit, auxilium ferre non recuset. Ut autem haec omnia inconvulsa et illibata irrefragabiliter conserventur, praesentem paginam in testimonium huius rei conscriptam, banni nostri auctoritate et sigilli nostri inpressione testiumque subscriptione in perpetuum communivimus. Testes vero hii sunt: Gerhardus canonicus Sancti Stephani in Halberstat. Thangmarus canonicus Sanctae Mariae. Harthwigus subdyaconus. Biligrimus canonicus Goslariensis. Heregeldus presbiter de Atlevessen. Bernardus vicedominus Hildensemensis curiae. Widekindus de Vulferesbutle. Engelmarus vicedominus Halberstadensis curiae. Willerus et frater eius Gevehardus. Thethardus de Kelbice. Guncelinus de Biwende. Thetwinus de Hollenstede et alii quam plures. Anno dominicae incarnationis* 1118, *indictione* 11, *Idus Novembris actum est feliciter amen.*

Qualiter episcopus claustro praefuit post obitum extremae abbatissae.

Defuncta domna Hathewiga, extrema priorissa, domnus Bertoldus Hildensemensis episcopus desolationem et tenuitatem loci attendens, pro cognata sua priorissa in propriae administrationis curam locum ipsum suscepit. Quo item defuncto, domnus Bernardus piae memoriae subrogatur episcopus, qui in spe bonae voluntatis et emendationis bono praedecessoris sui praeposito nichil diminuens, eidem ecclesiae in propria persona per annos tresdecim providit.

P. 1126. 1127. Liuderus rex in Boemiam exercitum duxit. Cometa apparuit.

1128. Dedicatum est monasterium sancti Georgii[19].

P. 1128. 1129. Luderus rex Spiram obsedit. Oddo episcopus Halberstadensis ab Honorio papa deponitur.

P. 1128. 30. 1130. Signum sanguinei coloris apparuit. Bertoldus episcopus obiit, Bernhardus substituitur. Honorius[a] papa obiit.

P. 1131. Udo comes de Frankkenleve occiditur.

P. 1132. Luderus rex Romam profectus est.

P. 1133. Translatio sancti Godehardi Hildensemensis episcopi. Eclipsis solis 4. Non.[b] Augusti.

P. 1134. Nortbertus Magedeburgensis archiepiscopus obiit.

P. 1136. Luderus imperator secundo Romam profectus est. Elvericus decanus obiit.

P. 1137. Adelbertus Moguntinus archiepiscopus obiit. Luderus imperator obiit. Conradus electus est rex.

P. 1139. Heinricus dux Saxoniae obiit.

P. 1141. 1140. Adelbertus secundus Moguntinus archiepiscopus obiit. Bernhardus Hildesemensis episcopus Romam profectus est[c].

P. 1141. Richensa imperatrix obiit.

1142. Gerhardus Richenberch praepositus ecclesiae in Stedereburch a Bernhardo Hildensemensi episcopo praelatus praeficitur[d], et spiritalis religio inibi per eum confirmatur. Marcolfus Moguntinus episcopus obiit.

Fuit in eo tempore vir magnae apud Deum et homines virtutis et gratiae, cuius vitam omnibus hominibus bonorum exemplum exhibitam divina pietas adeo commendaverat, ut in eo summa non deesset prudentia animi, polleret industria, vitae specialis eluceret munditia, morum efficax esset gravitas, quicquid et mirum in modum in homine esse potuit, odore bono ad summum perfectionis apicem in eo consummaverat honestas. Nam in ecclesia beati Matthiae apostoli, quae ad palatium domni imperatoris constructa est in Goslaria, sub canonica institutione ab exordio militavit, et secularium causas negotiorum exsequendo quicquid ad humanam spectabat industriam felici consummatione adeptus est; et in ea conversatione probatus, Deo inspirante, arctioris vitae et districtioris regulae tramitem concupivit, et patre ac matre cognatis omnibus cum concupiscentiis mundi postpositis, ad ecclesiam Dei genitricis Mariae in Richenberche cum omnibus ad se pertinentibus confugit, et opus bonum, quod ab ingressu aetatis inceperat, libere Deo vacans et ab omnibus abstinens irreprehensibiliter adimplevit, et ut post claruit, in cunctis actionibus suis conmen-

a) honoris *c.* b) *ita Meibom.* November *c.* c) *linea vacua relicta c.* d) perficitur *c.*

19) Goslariense.

Digitized by Google

praeventus est. Defuncto interim felicis memoriae domno Brunone, Hildensemensis 1161.
episcopo, domnus Hermannus praepositus in locum suum non minus utiliter quam canonice intravit, et ecclesia Dei per obtentum iustitiae suae et promotionem utilitatis viri industriam experta est. Desolatus itaque ecclesia nostra in Stedereburch.

1143. Bertoldus Hildesemensis praepositus obiit.

1144. Gertrudis ducissa obiit. Innocentius papa obiit. P. 1143.

1145. Celestinus papa obiit. Rodolfus marchio occisus est. Siffridus comes obiit. Monasterium et claustrum sancti Georgii cum omnibus habitationibus conbusta sunt. P. 1144.

1146. Lucius papa obiit. Cometa apparuit. Heinricus comes de Asle obiit. Fames magna fuit. Gertrudis regina obiit. P. 1145.

1147. Conradus rex Franciae et Galliae cum multis principibus Iherosolimam cum infinito exercitu profecti sunt. Expeditio trans Albim contra Slavos. Eclipsis solis 7. Kalend. Novembris. P.

1149. Synodus Eugenii papae aput Remis. Divisio lunae et ignis in vigilia sancti Andreae visus est. Rodolfus Halberstadensis episcopus obiit, cui Odelricus successit. Tempestates et tonitrua et inundatio nimia. Terra omnis sudare visa est[24]. P. 1148. 49. 24

1150. Gerhardus Richenbergensis praepositus obiit, cui Ludolfus successit 4. Id. Iunii. Fames inaudita fuit, ita ut modius decem solidis venderetur, quadrans frumenti sex talentis. cf. M. 1151.

1151. Azo praeposituram Stedereburch suscepit. Fredericus Magedeburgensis archiepiscopus obiit. Conradus rex obiit, cui Fredericus successit. Werra inter ducem Heinricum et marchionem Adelbertum, ita ut ad pugnam dux circiter quinque milia fortissimorum militum, marchio mille quingentos contraxerit. P. 1152.

1152. Incendium gravissimum fuit. Hermannus comes occisus obiit simul cum uxore a ministerialibus[a] Hildesemensis ecclesiae. P.

1153. Ludolfus comes de Waltiggerod obiit. Magna caedes Saxonum apud Frisiam facta est[25], in qua Christianus et alii quamplures nobiles occisi sunt. Gregorius cardinalis Heinricum Moguntinensem archiepiscopum et Bernhardum Hildensemensem et Heinricum Mindensem deposuit. Bernhardus episcopus obiit, Bruno substituitur. Heinricus archiepiscopus obiit. Eugenius papa obiit. P. P.

1154. Fredericus rex et Heinricus dux[26] Romam profecti sunt. Anastasius papa obiit. P.

1155. Tempestas et pluvia maxima, adeo ut tempore messis fruges non solum in agris, verum etiam in horreis reconditae fluminum inundatione perirent. Rex Terdonam obsedit et captam evertit. Fredericus rex cum magna victoria perlustrata Ytalia et devictis Romanis imperator efficitur. P. 1154. 55.

1156. Arnoldus Coloniensis archiepiscopus obiit, Fredericus substituitur[27]. Heinricus dux cum magno exercitu Frisiam intravit, deinde post in brevi contra Danos[b] profectus, regem, quem ipsi expulerant, restituit. P.

1157. Brandeburch a christianis obsessa capitur. Fredericus imperator in Poloniam profectus provinciam cum duce suo in deditionem honorifice suscepit. Conradus marchio obiit[28]. Kuntus rex Slavorum a Waldemare occiditur, post et ipse a Suenone interimitur. P.

1158. Saeva tempestas et ventus turbinis multa dampna[c] fecit. Heinricus dux Slaviam depopulatur. Fredericus imperator secundo in Italiam profectus est; Mediolanum imperatori subiugatur. Fredericus Coloniensis archiepiscopus obiit, Reinoldus cancellarius Hildensemensis praepositus substituitur. P.

1159. Fridericus imperator Cremam arta obsidione cinxit et destruxit; Mediolanenses in . . . . .[d] rebellant; detestandum scisma oritur. Adrianus papa obiit, Victor substituitur. P.

1160. Imperator cum Mediolanensibus congrediens honorifice triumphat, vexillum sancti Ambrosii auferens, turres destruens[29], et plurimos eorum capiens. Heinricus dux Slaviam devastans episcopos investivit. Bernhardus Padelburgensis episcopus obiit. Odelricus Halberstadensis episcopus deponitur. Sophia marchionissa obiit. Arnoldus Mogontinus archiepiscopus a suis hostiliter occiditur. P. 29

1161. Ecbertus praepositus in Stedereburch obiit. Magna discordia inter Heinricum ducem et Ratisponensem episcopum oritur. Ludolfus praepositus in Richenberg deponitur. Bruno[30] Hildensemensis episcopus obiit. P.

1162. Bernhardus praepositus obiit. Imperator regi Francorum et Danorum[e] et omnibus principibus curiam sollempnem Bisuntiae indixit, ad quam tamen rex Franciae non venit. Fridericus palatinus obiit[31]. P.

1163. Gerhardus praepositus electus est. Heinricus dux Werla castrum Slavorum evertit, congregationem clericorum in Lubike constituit. Adholfus comes et Reinoldus et alii occisi sunt. Post[32] Heinricus dux auxilio principum Dimin[f] evertit, filium Niclot[g] Christianum suspendit. P. P. 1164.

De adventu Gerhardi[h] praepositi secundi.

Anno dominicae incarnationis 1163. tota inibi congregatio in nomine Domini coadunata Gerhardum cellerarium in Richenberch praeferri sibi praeoptabat: ut qui a pii patris sui domni Gerhardi primi praepositi cognatione descenderat, et quasi heredis iure nomine

a) misterialibus *c.* b) *ita correxi ut Ann. Palid. et Magdeb. habent;* slavos *c.* c) dapna *c.* d) *ita spatio relicto c.* e) *ita correxi,* slavorum *c.* f) divini *c.* demin *Meib.* g) *ita correxi,* Melot *c.* h) gerhalti *c.*

24) cf. Ann. Pegav. 1150. 25) cf. Ann. Magd. 26) cf. Ann. Palid. a. 1155. 27) cf. Ann. Magdeburgenses. 28) hoc Ann. Erphurd. huic anno adsignant, Palidenses et Pegavienses anno 1156. 29) *t. d.* ex Ann. Palid. a. 1162. 30) *B. H. e. o.* haec Ann. Magd. et Pegav. habent. 31) cf. Ann. Magdeb. 32) in Ann. Palidensibus comites postea occisi leguntur.

Digitized by Google

paleas extinguere aggressus est. Quod et omnibus insciis perfecit, ac semiustus stratum revisit. Ex hac exustione paulatim in tantam imbecillitatem devenit, ut ex eo numquam convaluerit. Mane facto manifestis indiciis res innotuit, quae tam compassione quam ammiratione cunctos affecit. Exin ad suam Groischa se iubens reduci, prius ad suum asilum, ut ante semper consueverat, Bigaugiam divertit. Ubi inter manus suis eum deducentibus, tandem ex intimo cordis oratione fusa, ne fratres suae imbecillitatis praesentia nimium sollicitaret, ad urbem statim excessit. Ubi tota hieme ingravescente morbo, tandem exterioris hominis pertaesus importunitatem, totum se convertit ad Deum, qui solus interioris hominis sanat infirmitatem, ut eius ab interitu perpetuo vitam redimeret. Misso igitur ad filium sororis suae, Ruokerum Magdaburgensem archiepiscopum aliosque vicinos episcopos, Arnoldum Merseburgensem, Richwinum Zicensem, Gotheboldum Misnensem ac venerabilem Windolfum abbatem suum, quaesivit ab eis auxilium et consilium ad animae suae remedium. Qui considerantes eum in desperatis rebus agere, post multa compassionis et consolationis alloquia, habitum monasticae religionis eum assumere consultum inierunt. Qui quam libenter ac devote huiuscemodi[*] consilium animadverterit, ex sequentibus conici melius poterit. Statim in praesentia eorundem episcoporum cum deditione gladii tam militaria quam omnia secularia perosus abdicavit. Sequenti die Bigaugiam allatus, cum luctu maximo fratrum est susceptus, habituque suscepto, cum magna spiritus contricione regularis propositi votum coram altari principali praesentibus fratribus fecit, moxque inter multorum manus deductus est. Deinceps, ut dicitur, tanta observantia obedientiam exequi studuit, ut nec cibi nec potus quicquam sumere, nullique suorum sed nec filio se videri vel visitari, nisi permissione data, consentiret, obedientiae silentioque summopere vacans. Ita post aliquot dies Deo vocante solutus, cum magna frequentia epi- 1124. Mai. 22.
scopis et laicis exequias peragentibus, ut singuli episcopi singulis diebus pro eo missas facerent, honorifice terrae commendatur, et in medio sui monasterii inter uxorem ac filium sepelitur. Eadem die praedium quod dicitur Karlestorph pro eius anima traditum constat. Transiit autem 11. Kal. Iunii. Cui succedente filio Heinrico, duo comites Adelbertus et Cuonradus marcham eius invadunt, quam etiam aliquamdiu idem Adelbertus optinuit. Sed Lothario regnante, Heinricus in eius gratiam rediens, eam recepit.

Anno 1125. Richwinus Cicensis episcopus obiit[a], pro quo Uoto[b] constituitur, cuius sacerdotii optima fuerunt initia. Kalixtus papa secundus obiit, pro quo Honorius constituitur. Heinricus quartus imperator nominis huius et quintus rex, 10. Kal. Iunii obiit, quo tempore per tres continuas noctes ante mortem eius tanta frigoris immanitas fuit, ut in plerisque regni partibus maxima pars frugum et vini atque pomorum deperiret. Lotharius A. Erphesf.
dux Saxonum apud Mogontiam rex eligitur, et Aquisgrani benedictione regali sublimatur[c]. Otto quidam principatum gerens provinciae quae Merehern dicitur, regem interpellando adiit, conquerens se ducatu Poemiae velut hereditaria dignitate iniuste privatum. Rex ergo Uodelrico, Boemorum tunc temporis duci, post datas iudicio principum inducias, quas idem contempserat, publice bellum indicit. Ruggerus Magdaburgensis archiepiscopus obiit, pro quo Nortbertus, constituitur. Mirabile signum in luna apparuit. Anno

1126. bellum Boemiae inter regem Lotharium[d] et Uodelricum ducem Boemorum commissum est 12. Kal. Martii, Ann. Erph.
in quo multi nobilium de exercitu regis ceciderunt. Adelbertus quoque marchio et Luodewicus comes de Lara captivi abducti sunt, ubi et Otto dux de Merhern occubuit, qui tocius belli causa exstitit. Cometa apparuit. Anno

1127. Lotharius rex apud Merseburc pentecosten celebrans, Uodelricum ducem Boemorum in amiciciam recepit, Ann. Erph.
et filium eius de sacro fonte baptismatis suscepit, et mox castrum Nurenberch cum exercitu obsidet, habens secum in auxilium eundem ducem cum grandi exercitu Boemorum. Devastata itaque omni circumposita regione per tres menses, dux predictus cum suis ad propria revertitur, moxque rex a Cuonrado fratre ducis Friderici fugatur. Unde et Cuonradus idem nimium inflatus superbia contra ius fasque regium sibi nomen usurpat. Karolus comes Flandrensis, vir iusti tenax, ob defensionem iusticiae a suis in templo Dei occiditur, sed populis inter se dissidentibus, duo mox comites loco eius subrogantur, Willihelmus de Anglia et Teodericus de Alsatia. Quibus contra se pugnantibus, inmensa cede diversisque cladibus Flandrensium devastatur populus. Anno

1128. rex nativitatem Domini Wirciburch celebrans, Embrichonem eidem prefecit episcopum, eiecto Gebehardo. Ann. Erph.
Ubi et Cuonradus regi rebellis excommunicatur. Rursum Rome idem Cuonradus a papa Honorio excommunicatur. Spira dolo capitur a Friderico et Cuonrado ducibus. Rex etiam mox eandem cum exercitu occupat. Iamque capienda erat, sed pacem postulantibus rex dextras dedit, et obsidibus acceptis ab eis, dimissoque exercitu rex abiit. Et mentiti sunt rursumque rebellant. Otto Halberstadensis episcopus a regularibus de symonia Rome iniuste, ut multis visum est, accusatus, a papa Honorio deponitur. Anno

1129. Spira a rege Lothario per novem menses continuos oppugnata capitur. Dux Gotefridus de Brabantia a Ann. Erph.
rege deponitur, et Paginus pro eo dux constituitur. Cui Pagino ad peragenda ducatus sui negotia descendenti Gotefridus cum armatorum multitudine occurrit, sed inito certamine idem Gotefridus fugam iniit. Paginus victor ducatum a fol. 213'.

*) huiusee 1. a) *deest* 1. b) Uto *adiecto* senior *rubro colore* 2. c) Hic eciam Luctarius dicitur, vir bonus, antiquus, diviciis pollens, rexit annis 11. *manu saec XV. in margine codicis* 1. d) *superscr. manu subaequali* 1.

Digitized by Google

1186. Iherusalem capitur a soldano. Fredericus submergitur. Nicholaus in Barum transfertur.
1188. Henricus filius Frederici ducit Constanciam reginam, filiam Rogeri regis Sicilie.
1191. Henricus sextus 8.
1195. Fredericus iunior nascitur. 1194.
1198. Innocencius tercius eligitur. Homburg et Lubeke capitur a Woldemaro. Bern-
1201. hardus dux Saxonie obiit.
1208. Ordo predicatorum cepit.
1209. Octo de Bruneswich 9.
Pueri versus Iherusalem currunt. Octo vincitur in Francia. 1214.
1214. Concilium Lateranense sub Innocencio. 1215.
1215. Octo moritur in Harteburg. 1218.
1218. Peregrini Damiatam capiunt. Iherusalem destruitur. 1219.
1220. Fredericus secundus 30. Rex Dacie capitur.
1223. Filius imperatoris curiam tenet Barduvich. 1224.
1224. Lodewicus lantgravius Turingie in subsidium terre sancte transfretat. Fran- 1227.
ciscus obiit.
1226. Lodewicus lantgravius in Accon obiit. 1227.
1227. Imperator excommunicatur a Gregorio. 1228.
1228. Iherusalem traditur imperatori. 1229.
1229. Dux Bawarie[1] a sicario interficitur. 1231.
1231. Stedingi occiduntur. Imperator cum papa concordat. 1234.
1235. Imperator Moguncie curiam tenet. Beata Elyzabet canonizatur. Et ducatus de Bruneswich de consensu principum imperii tunc incepit, primo duce Octone tunc principe designato.
1237. Papa cum imperatore discordat.
1238. Tartari Ungariam vastant.
1240. Eclipsis solis in octava Michaelis. 1241.
1244. Imperator deponitur. Concilium Lugdunense. Oct. 6. 1245.
1245. Reges regnant. Lantgravius in regem eligitur. Dux Austrie 1246.
occiditur.
1246. Lantgravius obiit. 1247.
1248. Wilhelmus in regem eligitur 8. Aquis a Wilhelmo capitur, item Da- 1247.
1249. miata a rege Francie. Rex Francie a soldano capitur. Damiata perditur. 1248.
1250. Fredericus imperator obiit; et Ericus rex Dacie occiditur. Abel eligitur. Pastores in Francia seviunt. Octo dux de Bruneswich obiit.
1251. Abel rex Dacie a Frisonibus occiditur in die Petri et Pauli. Cristoforus eligitur.
1252. Wilhelmus rex interfecit 52000 de Flandria. 1253.
1253. Dux Bawarie[2] uxorem suam[3] interficit, que fuit soror ducis[4] Brabancie. 1256.
1255. Wilhelmus rex a Frisonibus occiditur. 1256.
1257. Richardus Anglicus 14.
1259. Luna eclipsavit Martem in ortu aurore feria tertia post Lucie.
1261. Richardus Anglicus venit ad Renum et receptus est. 1262.
1262. Eclipsis solis in die beati Dominici, que tunc die dominica evenerat[5], et stetit 1263.
usque ad vesperas.
1263. Conflictus inter ducem de Bruneswich[6] et marchionem Misnensem habitus est 6
apud Venstede, in quo dux cum tota virtute sua captus est.
1264. Cometa visa est in vigilia Iacobi, et stetit per 27 dies. Iul. 24.
1265. Karolus pugnavit cum Menfredo, et occidit eum cum multis aliis apud Bene- 1266.
1266. ventum.
1268. Eclipsis solis in octavo gradu geminorum in die Urbani. Mai. 25.
1271. Rudolphus eligitur. 1273.

1) Ludewicus I. 2) Ludewicus II. dux Bav. sup. 3) Mariam. 4) Heinrici. 5) Dies beati Dominici (4. Aug.) incidit anno 1262. in feriam sextam, a. 1263. in sabbatum, a. 1264. in feriam secundam, eclipsis vero solis a. 1263. in diem 5. Augusti. 6) Albertum.

Digitized by Google

iussu suo Traiectum usque translatus, post paululum 5. Kal. Martii obiit. Willemmus etiam episcopus 5. Kal. Mai. obiit. Cuonradus successit. Anno

1076. Theodericus V.[a] filius Florentii comitis, adhuc iuvenilis etatis flore pollens, non diutius est passus paterno regno et hereditate privari, sed congregatis quibuscumque
6 potuit, cum vitrici sui Roberti[b] comitis presidio Islemunde[6] firmissimum castrum ubi Cuon- 5
radum episcopum sciebat esse adiit, illudque favillatenus cremavit. In quo prelio occisi sunt Landbertus praepositus Daventrensis, Vulmarus presbiter Sancti Bonifacii, et Gerloch comes, et multi alii; ipsoque episcopo capto et iterum dimisso, cum triumpho in propria
Sigib. 1076. sua recipitur, et postmodum 15 annis cum pace vitam duxit. Hoc anno, qui est tertius decimus annus primi decennovenalis cycli in repetito magno anno Dionisii, duobus magnis annis a passione Domini revolutis, 10 omnia quae ad cursum solis et lunae spectant anno dominicae passionis concordant. Unde apparet quod Dionisius non recte annos Domini cyclo suo annexuit. Quia enim ab anno Domini 532 cyclum suum orditus est, nimirum intendit Christum fuisse natum anno secundo prioris magni anni, ac per hoc hic annus anno dominicae passionis concordans debuisset esse magni cycli annus non tertius decimus sed 23, quia is fuit annus passionis Domini, et per hanc consequentiam solaris et lunaris cursus concordantem euangelicae veritati Dionisius posuit nativitatem Christi 21 annis tardius 15 quam debuit. Anno

ibid. 1081. 1081. terrae motus factus est magnus 6. Kal. Aprilis. Anno

ibid. 1084. 1084. Gregorius papa abdicatur, et Wibertus inthronizatur. Anno

ibid. 1086. 1086. Desiderius qui et Victor abbas Cassinensis Rome presidet. Anselmus episcopus apud Mantuam exulans obiit. Anno 20

1087. Kanutus rex Danorum interficitur. Corpus sancti Nicholai a Mirrea civitate Gretie[c] in Barim
ibid. 1092. transfertur anno a depositione eius 745. Wilhemmus rex Anglorum obiit. Wilhelmus filius eius successit. Anno

1091. obiit Theodericus V.[d] comes piae memoriae. Florentius II.[d] filius eius successit. Anno

1093. Rotbertus comes Flandriae obiit, Rotbertus filius eius successit. Anno 25

ibid. 1096. 1096. eclipsis lunae facta est. Maxima multitudo christianorum una inspiratione mota, et multis sibi signis ostensis, alii ab aliis animati, duces, potentes, nobiles et ignobiles, divites et pauperes, liberi et servi, episcopi, clerici, monachi, senes et iuvenes, etiam pueri et puellae, omnes uno animo undique concurrunt, et virtute et signo sanctae crucis armati ibant Ierusalem. Anno

cf. Sig. 1098. 1099. Cuonradus episcopus in propria domo post celebrationem missae, in quarta 30 feria paschalis ebdomadae cultello perimitur, et in aecclesia sanctae Mariae quam ipse magno sumptu construxit humatur. Anno

Sigib. 1100. 1100. Raginerus, qui et Paschalis, Rome presidet. Anno

cf. Sig. 1100. 1101. Rotbertus comes Flandriae rediit de Hierusalem. Anno

ibid. 1100. 1102 Urbanus et Wibertus qui de papatu contenderunt, moriendo contentionis finem faciunt. Anno 35

ibid. 1104. 1104. Hierosolimitae Accaron urbem capiunt. Anno

7 1105. Steppo abbas[7] obiit 3. Nonas Ianuarii. Adalardus successit quinto die.

ibid. 1105. Eodem anno Hierosolimitae innumerabilem paganorum multitudinem conterunt. Anno

1106. mense Februario 14. Kalendas Mart. luna 10. 6. feria, ebdomada prima quadragesimae, oritur in oriente cometa admodum gracilis sed ignea, cuius radii miro modo 40 lactei visi sunt diatim crescere, atque sub Orione ad orientem protendere Visus est etiam globus igneus de eadem stella in terram cadere. Mense autem Septembri Rotbertus comes Northmanniae fratrem suum Heinricum regem Angliae cum bello aggreditur, et multis ex utraque parte interfectis idem Rotbertus capitur et in Anglia incarceratur. Anno

ibid. 1106. 1107. 4. Nonas Februar. stella visa est per diem in celo ab hora tertia usque ad nonam quasi cubito distans 45 a sole. 2. Idus Februarii apud Barum Italiae stellae visae sunt in coelo per diem, nunc quasi inter se discurrentes, nunc quasi in terram cadentes. Toto enim mense Februario cometes apparuit. Heinricus filius imperatoris contra ius naturae, et contra fas legum in patrem insurgit, et quam indigne eum tractaverit, declarat epistola ex ore ipsius patris scripta ad Philippum regem Franciae, quae sic inchoat: „*Princeps clarissime.*" Eodem anno Heinricus IIII.[e] imperator multa adversa a filio passus, apud Leodium obiit. 50

ibid. 1108. Anno dominicae incarnationis 1108. Heinricus imperator contra Robertum comitem Flandrensium apud Duacum vadit, sed pace simulata pene inefficax rediit. Boemundus* dux Apuliae exercitu contracto* undecumque nititur Constantinopolitanum* invadere imperium*. Hoc anno quoque imperator cum exercitu veniens Duacum, impugnabat Flandriam. In pago Mempsico villa Herlebeka dum* quidam militaris dives cognomine* Ingelmarus, qui ut* mos est pagensibus illis circa domum* habebat fossam 55 profundam quae ab omni incursu securam reddit curtim, ad quam siti* compulsus, nocte bibiturus* aquam vigil qui domum nocte custodiebat* descendit, sed gustata* aqua, non aquam sed vinum optimum* offendit. Qui non recitans* novitatem sed gaudens* ad dulcedinem bibit et rebibit* et usque ad sacietatem incubuit.* Ter aut quater nocte eadem* rediens

a) *m. s. XII. additum.* b) R. 1. c) Lyciae *Sigib.* d) *m. coaeva.* e) *m. coaeva.* *) dus, acto, ant, um, 60 um, ogn, ut, omum, am, siti, rus, custo, ata, pti, eci, dens, bibit, uit, dem *exciderunt iam in* 1.

6) Ysselmuiden. 7) abbas quintus Egmundanus.

Digitized by Google

1106. Henricus imperator obiit; successit filius[a] eius Henricus V. Visa est cometa mense Februario.

1107. imperator apud[b] Duacum cum exercitu venit.

1109. domnus abbas Gelduinus dimisit abbatiam, et successit ei Robertus quintus abbas.

1111. Robertus abbas depositus est, et successit ei Alvisus sextus, postea episcopus
4 Atrabatensis. Dedicatio aecclesiae sancti Georgii Hesdiniensis[4]. Obitus Roberti comitis iunioris[5].

1113. obiit Odo Cameracensis episcopus[6], et sepultus est in medio basilicae nostrae, et successit Burcardus episcopus.

1114. concilium Belvacense.

1115. obiit[6*] Lambertus episcopus Atrebatensis, et successit Robertus archidiaconus eius.

1118. obiit Paschalis secundus papa, et successit Gelasius, qui et Iohannes Gaditanus[c].

1119. obiit Balduinus comes iunior, et Gelasius papa.

1120. concilium magnum Remense, quod celebravit Calixtus papa successor Gelasii, qui et Wido episcopus Viennensis.

7 1123. obiit domnus Gelduinus quondam noster quartus abbas[7], in reclusione apud Angliam. Concilium apud Romam, in quo pax inter papam et imperatorem confirmatur.

1124. obiit Calixtus papa, et successit Honorius papa.

1127. Karolus comes Flandriae interficitur apud Brugias in ecclesia sancti Donatiani ante altare; cuius mortem Deus horribiliter vindicavit.

1129. obiit Burcardus episcopus Cameracensis.

1130. apud Aquicinctum dedicatur imago sanctae Mariae a domno Roberto episcopo Atrebatensi Idus Iunii; in qua reconditae sunt reliquiae sanctorum Nerei, Achillei et Pandarati, sanctique Clementis et sancti Gordanii, et sanctae Margaretae, et Ionae prophetae, et sanctorum innocentum, et de sepulchro Domini.

8 1133. obiit domnus Robertus episcopus Atrebatensis[8], et successit ei domnus Alvisus magne religionis, noster sextus abbas. Huic successit in abbatia domnus Gozwinus septimus.

1135. obiit Henricus rex Angliae, filius regis Willelmi . . . . . .[d]

1136. ecclesia sancti Vedasti combusta est . . . . . lesis.

1137. obiit Ludowicus rex Francorum, filius Philippi regis.

1143. obiit Innocentius papa, qui et Gregorius, sub quo sancta aecclesia magnis dissensionibus plurimum turbata fuit. Successit ei Celestinus qui et Wido.

1145. vis ventorum[e] vehementissima turres monasterii deiecit . . . . . .

1147. obiit domnus Alvisus Attrebatensis episcopus, huius Aquicinensis aecclesiae sextus abbas[f.9].

1151. Godescalcus ordinatur Atrebatensis episcopus.

1153. Hoc anno sanctus Bernardus Clarevallensis abbas ex hoc mundo migravit a[d Dominum].

1164. obiit mater Phillippi comitis Flandrie que . . . .

1165. Hoc anno obiit Sibbilla comitissa Flandrie apud[g] Sanctum Lazarum[g].

1166. obiit domnus Gozvinus praeclari nominis et eximiae religionis abbas[10], cuius temporibus ecclesia Aquicinensis, quam Dei providentia annis 35 strenuissime rexit, tam in religione divina quam in possessione rerum temporalium admodum crevit. Cui successit Alexander.

11 1174. obiit Alexander noster octavus abbas[11]; successit ei domnus Symon noster nonus abbas, ab eo susceptus in monachum.

a) *reliqua supplevi; c.* . . . . . Vi . . e . . com . . apu. b) *reliqua supplevi; c.* d . . . . . c) *lege* Gaietanus. d) *linea erasa.* e) *ita supplevi; codex:* Vis . . . . . mentissima turres . . o. n . . . . . f) *hic desinit prima quae omnia hucusque scripsit manus; sequentia quot annis gesta, tot et vicibus et fere manibus conscripta sunt; sed margine conciso iam mutilata.* BETHMANN. g) *suppleta in lacuna; cf. Sigeberti auctarium Aquicinense.*

4) Hesdin. 5) *d.* 5. *Oct.* Necr. Aquic. 6) *d.* 19. *Iun.* Necr. Aquic. 6*) a. 1114, 1115, 1118, 1119, 1123, 1127. cf. Continuationes Sigeberti Atrebatensem et Laudunensem. 7) *d.* 4. *Iul.* Necr. Aquic. 8) *d.* 22. *Apr.* Necr. Aquic. 9) *d.* 6. *Sept.* Necr. Aquic. 10) *d.* 9. *Oct.* Necr. Aquic. 11) *d.* 21. *Apr.* Necr. Aquic.

Digitized by Google

hostibus suis in pugna prostrati sunt. Unde apud nostrates de illis adhuc elegi versus per cantilenam mimorum recitantur. Radulfus scilicet avus meus habuit nempe et sorores, quae maritatae fuerunt in pago Melentensi, ex quibus plures procreati sunt. Prefatus namque Radulfus[a] accepit coniugem de Menim supra Legiam nobilem nomine Resendem. Haec ab alto sanguine nobilium Flandrensium duxit originem. Ista siquidem undecim fratres habuit, et quatuor ex illis castellani temporibus Roberti comitis patris Balduini extitere. Haec vero secum in matrimonio servos et ancillas adduxit, cum dici nemo debeat servus, nisi peccatum faciens, secundum Domini vocem dicendo: *Qui facit peccatum, servus est peccati.* Multos quippe fratres habuit, ut prelibatum est, ut apte de illis conparetur: *Extendunt palmites usque mare, et usque ad flumen propagines eorum pervenerunt.* De propagine ista plures exierunt, Lambertus scilicet abbas Sancti Bertini, et soror eius Gisla[b] abbatissa de Burburc[c], et eius nepos Lambertus abbas de Laubiis, et Ricuardus signifer Guillelmi comitis Normanni, qui a Theoderico comite in praelio civili necatus est, atque illi famosi milites Lampremenses et maiores natu de Furnes, et alii quamplures nobiliores de illorum sanguinitate prodierunt. Ad avos redeamus. De Radulfo et Resende quatuor filii et quatuor filiae nati sunt: Tiardus, Lambertus — isti milites fuerunt — Ricuardus clericus, Ewrardus vero iunior de equo prosiliens periit. Lambertus vero avus meus transtulit se ad regem Angliae Henricum nomine, cum quibusdam amicis suis, a quo satis cum sociis honorifice retentus fuit. Tiardus primogenitus postea maior de Watterlos fuit. Is uxorem honestam duxit Emmam nomine, ex qua sunt orti milites et clerici. Lamberto vero rex optimus possessiones in Normannia contradidit. In prelio tamen, quod inter regem Angliae et Balduinum comitem Flandriae extitit, vulneratus fuit; ad ecclesiam tamen transfugit, et sic defunctus est. Nam frater meus Balduinus interfuit. Ricuardus igitur vir bonae memoriae negocia seculi abrenuncians, transtulit se ad locum qui dicitur Mons sancti Eligii; in quo postea Dei ordinatione fratribus[d] loci illius abbas honeste prefuit, ac in corpore requiescit. De tribus vero filiabus supradictorum avorum, ex Godelide scilicet primogenita Lambertus et Gummarus procreati sunt. Hi regulares . . . . . in Watiniensi. De Disdelde igitur Radulfus vir suavis ac pius prodiit, qui post avunculum suum Ricuardum fratribus ecclesiae Montis sancti Eligii abbas scilicet tertius prefuit. A Gisla quasi a iuniore ipsemet Lambertus exii, atque ab eodem avunculo meo Radulfo canonicus regularis factus fui in ecclesia beati Autberti episcopi Cameraci, qui etiam et hanc genealogiam antecessorum parentum meorum secundum veridicam relatorum mihi dicentium vocem descripsi atque per aspiratam Dei gratiam in me istud opus brevi sermone copulavi. Anno

1109. pestilentia ignearia iterum in humanam carnem deseviit, quae ante festivitatem sancti Iohannis baptistae, scilicet decollationem eius, oriri coepit. Anno

Sigeb. 1110. facta est eclypsis lunae circa initium Maii. Henricus filius Henrici imperatoris filiam Henrici regis Anglorum duxit uxorem nomine Mahtildam, puellulam circiter octo annorum. Ante medium Iunii cometa versus septentrionem apparuit, quae longum radium coruscantem ad austrum multis diebus misit. Balduinus filius Roberti comitis Flandriae accepit uxorem filiam Alani comitis Britanniae. Anno

1111. Robertus comes filius Roberti comitis Casletensis obiit, qui et apud Attrebatum in ecclesia sancti Vedasti requiescit. Cui filius eius Balduinus successit. Anno

Anselm. 1112. Walterus episcopus Laudunensis a suis civibus interficitur. Anno

1113. Odo episcopus Cameracensis obiit. Huic traditus sum litteris imbuendus. Mense

ibid. Maio siligines et arbores sacro igne adustae fructus sui spem sunt mentitae, et quaedam silvae insuper arefactae. Anno

ibid. 1114. f. domnus Burgardus electus est[12]. Rex Hierusalem Balduinus uxorem duxit relictam Rogeri ducis Siciliae. Apud Ravennam et Parmam civitates Italiae in agris et infra moenia sanguis pluit Iunio mense. Anno

13 1115. domnus Adam abbas[13] obiit 6. Non. Iulii, 6. feria, homo pacis et pulcher aspectu eloquioque suavis. Cui domnus Gerardus successit vir nobilis; sed moribus dissimilis, parum duravit. Obiit Lambertus episcopus Atrebati 17. Kal. Iunii. Octennis quidem exulavi, patriam et parentum larem utpote puer inscius deserui: haud propria voluntate vel aliqua inedia cogente perpetravi — nam verum ut fatear, genitores mei illis temporibus ditissimi erant — sed sane arbitrio Ricuardi avunculi mei totum actum est, qui me iacentem adhuc in cunis a matre mea sibi dari postulaverat, quae fuit eiusdem germana. Anno

a) rex 1. b) *ita Potier;* G. 1. c) burberc 1. d) *hucusque genealogia apud Andream Potier servata est.*

12) episcopus Cameracensis. 13) S. Autberti.

Digitized by Google

989. Remis sinodo congregata Arnulfus nepos Caroli ducis omnium iudicio exordi- Sig.
natus dampnatur, Gerbertus vero archiepiscopus substituitur; sed quibusdam ventilantibus causam, non potuisse degradari Arnulfum absque auctoritate pape, Gerbertus depositus ad imperatorem Ottonem se contulit. Quem ille Ravenne primo archiepiscopum, et postea
5 papam constituit. Unde dictum est: „Scandit ab R. Gerbertus ad R.“ Obiit Karolus dux. Sig.
Otto filius ei succedit in ducatu Lothariensium.

Marinus papa 133. Sig.

992. *Obiit sanctus Maiolus* 3. *abbas Cluniacensis.* Sig.

993. *Fulbertus episcopus Carnotensis claret.* Sig.

10 994. Ansfridus comes Brabentorum tam iusticia quam potentia famosus, deposito mi- Sig.
litie cingulo tonsoratur, eoque profecit ut episcopus Ultra-Traiectensis ordinaretur.

995. Odilo abbas Cluniacensis obtinuit, ut post memoriam omnium sanctorum sequenti Sig.
die quotannis agatur memoria omnium fidelium defunctorum.

996. *Mortuo Hugone rege, Robertus filius eius successit. Silvester papa qui et Gerbertus* 134. A. L.

15 Gerbertus qui et Silvester papa 134. praesidet annis 3. Hunc quidam inter alios non Sig.
annunciant, quia nichromanticum fuisse affirmant.

998. *Obiit Ebergerus archiepiscopus. Heribertus*[a] *successit. Agapitus papa* 135. A. L. Sig.

999. Crescens Romanorum patritius contra imperatorem rebellat. Imperator eum orto Sig.
bello victum capit, et iumento averse impositum circumducit, et ante Urbem suspendit.
20 Uxor autem Crescentis amorem similat, imperatori poculum mittit, quo ille consumptus in Sig.
Italia deficit.

1000. *Terrae motus factus est permaximus.* Cometa apparuit, et multa alia prodigia A. L.
eodem anno visa sunt. Sig.

1002. *Obiit Otto imperator. Heinricus successit, nepos eius,* 80. *imperavit annis* 22. A. L.

25 1003. Mortuo Ottone duce, Godefrido Ardenensi comiti ducatus datur Lotharingiae. Sig.

Octavianus papa 136.

1004. Gens Ungarorum ad fidem Christi convertitur per Gislam sororem imperatoris, Sig.
quae nupta erat Ungarorum regi. Rex dum baptizatur Stephanus nominatur, per cuius merita tota Ungaria illuminatur.

30 1005. *Hilpericus scripsit compotum suum.* Sig.

1006. *Fames valida, apparente longo tempore comete.* A. L.

Rex[b] Heinricus obsidet Valencinnes, quod Balduinus comes Flandrie praeripuerat. Sed Sig.
imperator inefficax de obsidione redit, igitur contra Balduinum se erigit, totiusque Flandrie excidium minatur. Ac primo totum belli impetum contra Gandavum vertit, depopulata-
35 que terra, incendio, cede cuncta replet. Balduinus comes Flandrie imperatori satisfaciens, Valentias reddit, datisque obsidibus manus ei dedit.

1008. *Obiit Notkerus. Baldricus successit.* A. L.

1009. Leo papa 137. praesidet annis 9. Sig.

1011. Henricus imperator Godefridum ducem in fines Brabentorum mittit ad obsiden- Sig.
40 dum Lovanium. Interim Baldricus episcopus Leodiensis dum Hugardis muniret, a Lamberto Sig.
comite Lovaniensi gravi dampno atteritur.

1012. *Henricus rex pasca celebravit Leodii.* A. L.

1013. *Terrae motus factus est circa meridiem.* A. L.

Sanctus Macharius archiepiscopus Antiochenus obiit in monasterio sancti Bavonis in
45 *Gandavo.*

1015. 2. *Idus Sept. bellum in Florindis inter Godefridum ducem et Lambertum comitem,* A. L.
in quo Lambertus periit, et homines plus minusve 400 *occisi.* Sig.

Godefridus dux comitatum Montensem depopulatur; quem Reinerus cum patruo suo Sig.
Lamberto comite Lovaniense insecutus, apud Florinas cum eo pugnavit, ubi multis per-
50 emptis, et ipse Lambertus occubuit. Sed hoc mirabile quod quamdiu ipse comes philacterium in collo habuit, nec vinci nec ledi potuit, ablato autem et vincitur et perimitur.

1017. *Benedictus papa* 138.

1018. *Bellum in Fresonia inter Godefridum ducem et Theodericum comitem.* A. L.

Obiit Baldricus episcopus. Wolbodo successit. Godefridus missus dux ab imperatore Sig.
55 ad debellandum Arnulfum Flandrensem et Frisones qui ei consenserant, repente vox quasi

a) horibertus *c.* b) *superscr.* imperator.

Digitized by Google

Sigeb. 1024. Henricus imperator obit. Conradus succedit. *Hoc anno accepit He . . . . abbas Sancti Vedasti abbatiam sancte Rictrudis Marchianensis.*

A. L. 1026. Reginardus episcopus Leodiensis cenobium sancti Laurentii in monte Publico instituit.

A. L. 1028. Benedictus papa. Henricus puer filius Conradi imperatoris in regnum sublimatur Aquis.

1029. Conradus imperator contra Sclavos proficiscitur. *Dedicatio ecclesie Marchianensis a Gerardo episcopo Cameracensi.*

1030. Conradus imperator contra Ungaros proficiscitur.

1031. Obiit Robertus rex Francorum; succedit Henricus filius eius.

1033. *Albricus abbas Marchianensis efficitur tertius.*

1035. *Hic incensa est ecclesia sancte Rictrudis Marchianensis.*

1036. Henricus rex uxorem ducit filiam regis Anglorum. Obit Pilegrinus archiepiscopus; succedit Herimannus.

1037. Bellum apud Barum inter Gothelonem ducem et Odonem comitem.

1039. Obit Conradus imperator; succedit filius eius Henricus.

1040. Rex Henricus contra Odolricum ducem Boemie vadit, sed inefficax redit. *Dedicatio cripte Sancti Amandi.*

1041. Rex Henricus Odolricum ducem Boemie subiugat.

1042. Silvester papa. Rex Henricus contra Ungaros vadit.

1043. Gregorius papa. Rex Henricus cum paucis Olbonem de bello fugavit, et lanceam insigne regis recepit; Petrum vero, quem Olbo expulerat, regno Ungarorum restituit.

1044. Gothelo dux obit, Godefridus filius eius privatus paterno iure, rebellat. Fames valida.

1045. Godefridus capitur et custodie mancipatur.

1046. Clemens papa, qui et Suidigerus. Henricus rex fit imperator, et tres pape ab eo deponuntur. Godefridus cum Balduino comite Flandrensi rebellat.

1047. Damasus papa, qui et Popo. Godefridus palatium Neomagi incendit, Virdunum capit et incendit. *Sanctus Hugo fit abbas Cluniacensis.*

1048. Dux Albertus a Godefrido perimitur. *Obiit Albricus abbas, cui succedit Popo, Sancti Remacli Sanctique Vedasti similiter abbas, pariterque huius ecclesiae uno mense, quartus.*

1049. Leo papa, qui et Bruno. *Wido monachus Sancti Vedasti efficitur abbas huius ecclesie Marchianensis Nonis Iulii, quintus.* — Henricus imperator contra Balduinum proficiscitur, Balduinus satisfacit imperatori.

1051. Balduinus cum Balduino filio suo rebellat, invaso monte Castriloco.

1053. Balduinus iunior Tudinium incendit, Balduinus maior cum minore Hoyum vastant et incendunt utrinque.

1054. Victor papa, qui et Gebahardus. Imperator Balduinum totis viribus populatur, Tornacum capit.

1055. Herimannus archiepiscopus obit, Anno succedit.

1056. Obit imperator Henricus, succedit filius eius patris equivocus.

1058. Stephanus papa, qui et Fredericus, Benedictus Balternensis episcopus, papa.

1059. Nicholaus papa, qui et Gerardus.

1060. Henricus rex Francorum obit, Philippus filius eius succedit.

1061. Alexander papa.

1063. *Incipit ciclus Dyonisii tercius.*

1066. Hoc anno apparuit cometa ad occidentalem plagam, et Willelmus Normannorum comes invasit regnum Anglorum, interfecto in bello rege eorum Haroldo; *et in die natalis Domini ungitur in regem in Londonio.*

1067. *Hic incensa est ecclesia sancti Amandi.*

1070. *Obiit Balduinus comes Flandrensis et Haynoensis, et apud Hasnonium sepelitur.* Godefridus dux obiit, filius eius patris equivocus succedit. *Rollandus monachus Sancti Amandi fit abbas Hasnonie.*

1072. Gregorius papa, qui et Hildebrandus. *Hoc anno in monte Cassello Robertus Friso, filius Balduini comitis Flandrensium, contra Arnulphum nepotem suum ad bellum processit, in quo bello multi de parte Arnulphi corruentes, a Flandrensibus sunt perempti, multi vero capti; et Arnulphus, suis corruentibus, vix adhuc aptus militie hostibus congressus, ad ultimum est occisus. Sicque Robertus Flandrensium invasit comitatum; Balduinus vero germanus Arnulphi successit in comitatu Hainoensi tantum.*

1075. Rex Henricus iterata expeditione Saxones premit, quibus vitam pacturus obsides accipit. *Preficitur abbas Alardus cenobio sancte Rictrudis.* Anno archiepiscopus obiit; Hilduinus succedit.

1076. Ducem Godefridum sicarius interimit. Gelu magnum ab Idibus Novembris usque ad equinoctium vernale. Saxones iterum rebellant, creato sibi tiranno Rodulfo duce Burgundionum.

1079. *Hoc anno incepta est ecclesia Aquicinensis. Henricus imperator Gregorium a papatu deponit, et Wibertum Ravenne archiepiscopum pro Gregorio designat* [a].

1080. *Imperator Henricus Saxones devicit, et Rodulfum regem perimit.*

1081. *Henricus imperator ad debellandum papam Gregorium Italiam petit.*

1082. *Imperator Romam Leonianam obsidet contra Gregorium papam. Herimannus miles corona sibi imposita post Rodulfum in Saxonia tyrannidem exercet.*

1083. Domnus Bruno, natione Coloniensis et canonicus Remensis, relicto seculo, heremum Carthusiae fundat. *Henricus imperator Roma Leoniana capta Romam obsidet, et papa fugiens ad Normannos se contulit.*

a) *haec et quae deinceps charactere obliquo expressimus, ex Sigeberti codice quodam Blandiniensi sunt desumta.*

Digitized by Google

ANNALES AQUENSES.

Scriptos fuisse saeculis XI. et XII. a canonicis ecclesiae S. Mariae Aquisgranensis et in tabulario eiusdem servatos, fidem facit b. m. Christianus Quix primus eorum editor; nec refragantur quae in eis tradita legimus ad res Lotha-
1 *ringiae inferioris et Aquisgranenses praecipue spectantia*[1], *quaeque adnotationum auctores in magno illo imperii cum ecclesia conflictu imperatoribus, ecclesiae Aquensis patronis, contra Gregorium VII. et asseclas eius fideliter adhaesisse*
2 *testantur*[2]. *Aliquot tamen notitias aliis fontibus deberi, collatis eis cum annalibus Rodensibus annis praecipue* 1114, 1133, 1135, 1142 *et* 1147 *facile tibi persuadeas. Membranis igitur, quas cyclos decennovennales exhibuisse coniicimus, inter turbationes rerum a Francogallis ortas pessumdatis, apographum tantum superest manu viri docti M. S. P. Ernst, curati Alfdensis, conscriptum, vitiosum certe et mancum fortasse, cuius ope*

1) *Quixius in T. II. libri* „Beiträge zur Geschichte der Stadt und des Reichs von Aachen" *a.* 1838 *p.* 173 *sqq. et T. I. codicis diplomatici Aquensis a.* 1839 *p.* 69 *sqq.*

2) *Ed. Lavallaye, historiae Limburgensis ab Ernstio Gallica lingua compositae editor, T. VI. p.* 77 *sqq. a.* 1847. *textum passim leviter diversum ediderunt, quo fieri potuit ut genuina lectio etiam corruptis in locis plerumque restitueretur. Quod levi medela tum a Boehmero nostro in Fontibus rerum Germanicarum T. III,* 391 *sqq. tum a nobis factum est. Ea in re primo adhibuimus annales supra editos S. Petri Erphesfurdenses, quorum notitiae complures annos* 1125—1169 *complexae ex annalibus Aquensibus fluxerunt, et maiorem annalium partem medio saeculo duodecimo extitisse comprobant. Adnotata nonnulla haud dubie errore legentis annis non suis ab editoribus adsignata, suo quodque*
3 *restitui. Annus ut in plurimis huius aevi monumentis a nativitate Domini*[3] *incipit.*

A. d. i. 1001. Otto tertius in Paterno[a] obiit.

1002. Heinricus II. ordinatur in regem 7. Idus Iunii.

1024. Heinricus imperator obiit. Cunradus successit.

Apr. 14. 1028[b]. Heinricus puer, filius Cunradi regis, in pascha unctus est in regem Aquisgrani.

1047. Heinricus III. fit imperator Rome in natale Domini.

1054. Heinricus puer, filius Heinrici imperatoris, unctus est Aquisgrani in regem in
Iul. 17. dedicatione ecclesie.

1056[c]. Obiit Heinricus III. imperator.

1066[d]. Cometa visa est versus Angliam, quam postea vastavit Willemus bastart.

1080. Bellum Heinrici imperatoris contra Rodulfum perfidum; et victus cecidit Rodulfus.

a) parlermo 1. partema 2. b) *haec anno* 1029 *editi adsignant, haud dubie errore legentis, ut et infra a.* 1056, 1066, 1077, 1078. c) 1057 *edd.* d) 1065 *edd.*

1) cf. praecipue a. 1146, 1166, alios. 2) cf. a. 1080, 1105, 1106. 3) v. a. 1166.

Digitized by Google

1087. Cunradus, filius Heinrici imperatoris, Aquis unctus est in regem. Eodem anno obiit mater eius Berta[a] imperatrix.

1093. Mortalitas magna facta.

1096. Godefridus dux cum exercitu christiano Iherusalem proficiscitur.

1099. Heinricus, filius Heinrici quarti imperatoris, in epiphania Domini Aquis unctus est in regem, Cunrado fratre eius deposito. Eodem anno Iherosolem capta est in divisione apostolorum.

1100. Godefridus dux Lotharingiorum et rex Iherosolimitanorum obiit, cui Balduwinus frater eius successit.

1101. Lemborch obsessum est[b] et captum ab imperatore Heinrico.

1102. Heinricus imperator ivit in Flandriam cum exercitu.

1103. Robertus comes Flandrie imperatori reconciliatur Legie, facta ei fidelitate.

1105. feria 6. ante natale Domini Heinricus imperator traditur a filio suo Confluentie.

1106. Imperator manu sua misit[c] imperium Engelheim. Eodem anno visa est cometa. Bellum quoque factum est Vesalie[4] hinc ab Heinrico quinto rege, illinc a fidelibus patris 4
sui. Post hec obsessa est Colonia ab ipso rege. Obiit piissimus Heinricus IV. imperator 7. Idus Augusti Leodii[d]; successit filius eius Heinricus V.

1107. Godefridus dux Lovaniensis Aquas invasit et ducem Heinricum expulit.

1109. Sigefridus comes palatinus a rege capitur.

1110. Heinricus rex Romam cum exercitu proficiscitur.

1111. Bellum factum est Rome, hinc a rege Heinrico, illinc a fidelibus Paschalis pape; statim ab eodem papa in imperatorem consecratur.

1112. Terre motus factus est sabbato sancto hora 6.

1113. Sigefridus comes palatinus interficitur.

1114. Fridericus archiepiscopus[e] rebellat Heinrico imperatori. Bellum quoque factum est Andrenackeo[f] a fidelibus imperatoris et Friderici archiepiscopi.

1121. Terre motus factus est 4. Idus Decembris hora tertia sabbato.

1122. In pentecosten habita est curia apud inferius Traiectum. Ubi facta seditione, Mai. 14.
multi capti sunt ab imperatore, pauci occisi. Ipso anno facta est reconciliatio regni et sacerdotii.

1125. Obiit Heinricus V, successit Lotharius. Obiit Calixtus papa, successit Honorius. Fames valida facta est.

1128. Godefridus dux Lovaniensis deponitur, cui Walleramus decus[g] terre superponitur.

1129. Bellum factum est apud Sanctum Trudonem inter Alexandrum episcopum Leodiensem et Godefridum Lovaniensem.

1131. Innocentius papa synodum celebravit Leodii.

1132. Lotharius rex cum exercitu Romam proficiscitur.

1133. Obscuratus est sol 4. Nonas Augusti in meridie, et tenebre facte sunt; stelle quoque apparuerunt et terra rore maduit.

1135. In concilio[h] Leodiensi heretici deprehensi sunt, quorum unus vivus est combustus.

1136. Lotharius imperator cum exercitu Italiam petiit.

1137. Lotharius imperator in expeditione et confinio Alpium obiit.

1138. Cunradus 4. Idus Martii in media quadragesima unctus est in regem Aquisgrani. Colonienses repugnant Arnoldo archiepiscopo. Wallerannus dux obiit.

1139. Innocentius papa cum infinita multitudine episcoporum et abbatum Rome in quadragesima synodum celebravit. Cunradus quoque rex cum exercitu Saxoniam adiit, sed pace composita rediit.

1141. Terre motus factus est 8. Kal. Maii. Albero quoque secundus Leodiensis episcopus Buillun[5] castellum dolo multis annis ecclesie subreptum, meritis sancti Lamberti non viribus superavit et recepit.

1142. Saxones Cunrado regi in Franchenvorth[i] reconciliati sunt[k].

a) bertha 2. b) *deest* 1. c) *i. q.* dimisit. d) VII. Id. Aug. Leodii *alia manu addita.* e) Coloniensis *addit* 2. f) andrenacken 2. g) *ita emendavi ex Ann. Erford.* eius 1. et 2. h) consilio 1. i) franchvorth *ed.* k) *hic et in sequentibus nonnulla excidisse videntur, ab Annalibus Erfordiensibus servata.*

4) Viset ad Mosam. 5) Bullonium.

Digitized by Google

repugnatione. Sed cum se Heinricus a rege videret illusum, et se quoque Gozwinus allo- 1144.
diis doleret defraudatum, reconciliati sunt alterutrum, ut ulterius sibi auxilio assisterent uterque in unum. Coelestinus papa obiit, cui Lucius successit. Lucius iste fuit regularis canonicus, id est nostri ordinis prophessus. Lucius papa obiit, cui Eugenius successit[a]. Eugenius iste fuit monachus, et gresei ordinis prophessus. Ventus fuit vehementissimus, quem semper ut ferunt fames sequitur et carum tempus. Eodem anno facta est fames magna.

Et quia haec nostra Rothensis aecclesia elemosinarum benificiis est educata, disposuit et ipsa a principio sua indigentibus benificia suppeditare, id est annonam suam vinumque et censum decimare, in hoc praesens pauperum hospitale, ubi etiam fratres laici, sive minuti, sive infirmi, solebant reclinare, et ex stipendiis eiusdem hospitalis vixerunt, quasi habitaculi necessitate. Nunc autem murmurantibus illis quod elemosinarum alerentur stipendiis, cum et ipsi communis omnium essent fraternitatis, absolvit eos abbas inde tali videlicet rerum mutatione, ut ulterius panis tantummodo et cervisia in praedictum decimetur hospitale, et pro[b] decimis[b] vini pars detur tricesima, et census nummorum pars vigesima[c], et sic fratres praedicti sive infirmi sive minuti ex promptuario nutriuntur communi.

1145.

Anno dominicae incarnationis 1145. Habitavit aput Bulsbach Fridericus, vir quidem 1145.
ingenuus, et aput Goleche frater eius nomine Heinricus, magna uterque rerum inopia debilitatus. Nam ipsi id ipsum quod habuerunt allodium, posuerant usurariis in victualitatis vadimonium. Unde compulsi necessitate tradiderunt allodia aecclesiae cum munimine et fol. 19.
providentia advocatiae. Et ingressi locum ad omnium commune consortium, adduxerunt secum alios quinque sexus utriusque, qui simul universi sunt recepti sub habitu et religione. Friderici vero allodium est aput Bulsbach situm, quasi duo mansi 40 diurnalium, et 3 bonuaria arbustorum. Villula vero Goleche dicta erat Heinrici cum familia, absque parte modica, et aecclesia ibidem sita erat etiam eius propria cum cappella quae Bilstein est dicta, cum huius Golensis[d] aecclesiae sit filia. Et cum haec in vadimonium fuissent deposita, redempta sunt ab aecclesia, et in utroque loco exstructa[e] est agricultura.

Adelbertus, vir nobilis et in Christo devotus, dedit aecclesiae capellam aput Scarnen sitam, cum circumiacente propriae habitationis curte, et assignavit cappellae decem et octo bonuaria terrae, facta inde altari traditione, et reservata sibi tutela advocatiae. Dedit autem eam aecclesiae tali significatione, ut ibi saltim divina ab aliquo celebrarentur sacerdote huius aecclesiae, sed abbas posuit illuc sorores, quamvis hoc non comprobarent fratres[f], arbitratus eis ibi plurimum subventuros fuisse Traiectenses.

His diebus fecit abbas conventionem cum canonicis Aquensis aecclesiae de quarumdam decimarum collectione, quas ipsi habent aput nos infra terminos Rihterchiensis parrochiae, ut de manso et dimidio aput Crumbach sito, et altero etiam dimidio super Anstelam iuxta Rothe posito, qui aecclesiae proprii sunt ambo, et de alieno quoque integro, qui contiguus est huic inferiori dimidio, solvat aecclesia singulis annis Aquensibus clericis tres modios frumenti, et tres siliginis, mensurae Aquensis, et ratum permaneat aput posteros pacto huius conventionis.

Factum est preterea verbum inter seniores aecclesiae, quod sagimine vellent abstinere, sicut etiam eo iam aliae quaelibet et religiosae abstinent aecclesiae, cum ipsi quoque hoc uti viderentur absque aliqua[g] ut dixerunt utilitate, eo scilicet quod multiplicato animarum numero, res mediocris quae prius sufficiebat paucis, modo non posset sufficere universis. Sed iuniores huic illorum proposito tali quidem ratione conati sunt contraire, quod in hoc sicco habitantes situ terrae, deposito iam sagimine non haberetur, unde vel se vel debiles quosque possent recreare. Abbas vero ut seniorum corroboraret propositum, promisit eis aut oleum semper providere aut butirum cum iugi apparatu caseorum; sed haec promissio eius, cum hic rerum esset defectus, ad plenum non pervenit effectum, sagimen tamen est depositum.

Cometa visa est in partibus occidentis, quam tertio hinc anno subsecutus est exercitus huius regionis.

a) suscessit *c.* b) p. d. *minio addita.* c) corrige *adscripsit rubricator, sed nihil mutatum esse videtur.* d) *ita minio scriptum est supra* huius. e) *ita minio pro* exstucta. f) tres quia arbitratus *c.* quia — fuisse *in loco raso.* g) magna *superscripsit rubricator.*

Digitized by Google

1039. 8. Idus Aprilis visa est in celo ignea trabes mire magnitudinis, que currens super solem, iam ad occasum vergentem, visa est in terram cadere, et fuit eclypsis solis 2. Idus Maii.

1047. Nix tanta in occidente cecidit, ut silvas frangeret.

1048. Captus fuit Gervasius a Gaufrido Andegavorum tyranno.

1049. Elevatio corporis beati Remigii a Leone papa.

fol. 56. 1053. Eripuit Dominus Gervasium a praefati tyranni captione.

1055.[a] Hic primus est annus Gervasii archiepiscopi.

1059. Hoc anno Phillipus adhuc septennis, Henrici regis filius, fuit Remis benedictus in regem a domno Gervasio archiepiscopo, patre adhuc superstite.

1060. Obiit Henricus Francorum rex, prefati Philippi pater, 2. Nonas Augusti.

1066.[b] Decessit Gervasius. Guillelmus dux Normannie Anglorum regnum invasit, quo anno visa est cometa 6. *Kal. Maii*[c].

1070. Hoc anno fuit consecratus domnus Manasses, qui postea fuit depositus.

fol. 56'. 1077. Hoc anno facta est hiemps horrida a festo sancti Briccii usque ad festum sancti Gregorii.

1081. Gregorius papa imperatorem Henricum excummunicat.

1085. Hic fuit ordinatus Rainaldus I. Thuronensis thesaurarius *in*[d] *archiepiscopum Remensem.*

1087. Translatum est corpus beati Nicholai a Myrrea metropoli ad urbem Barrensem.

1093. Iaculum ignitum a meridie ad aquilonem per celum discurrere visum est.

1095. *Obiit Rainoldus I. Remensis archiepiscopus* 12. *Kal. Februarii*[e].

1099. Hoc anno Iherusalem capta est a christianis. Urbanus papa obiit[f].

fol. 57. 1106. Hic defunctus est Manasses archiepiscopus 15. Kal. Octobris[g]. Hoc anno visa est cometa a 12. Kal. Martii, usque 4. Nonas ipsius.

1107. Hoc anno ordinatus fuit Rodulfus archiepiscopus 2. Idus Octobris[h].

1108. Phillippus rex moritur 4. Kal. Augusti et Lucdovicus filius eius Aurelianis in regem benedicitur mense Augusto.

1112. Gualdricus episcopus Laudunensis occisus est, et ecclesia cumbusta est.

1116. *Gelasius II. sedit annum* 1, *dies* 3[i].

1117. Hoc anno terre motus factus est per multas provincias 3. Nonas Ianuarii ad vesperum, et cummote sunt in ecclesiis imagines Domini et multa in eis pendentia.

1118. Hoc anno in vigilia natalis Domini fuit ventus vehemens, qui multa edificia subruit. Anno Domini 1118. Paschali papa defuncto, Gelasius qui dicebatur Iohannes Gaitanus statim substitutus est; qui cum statuisset venire in Gallias ad celebrandum Remis generale concilium, aput Cluniacum morte preventus est; in cuius locum Viennensis archiepiscopus sublimatus, Calixtus vocatus est.

1119. Hoc anno celebratum est concilium Remis a domno Calixto II. papa.

1120. Ordo Praemonstratensis effloruit per Norbertum[k].

1122. Hoc anno feria 1. rogationum in festo apostolorum Philippi et Iacobi aput Sanctum Theodericum inter canonicos et monachos tumultu concitato, incendium et homicidium plus quam decem hominum accidit.

1124. Obiit Rodulfus archiepiscopus 10. Kal. Augusti.

1125. Hoc anno Rainaldus II. episcopus Andegavensis sublimatus est in cathedram Remensis metropolis.

fol. 57'. 1127. Obierunt Nicholaus archidiaconus et Ioffridus decanus[l].

1129. Philippus filius Lucdovici regis benedictus est in regem in die sancto pasce patre adhuc incolume. Hoc anno decessit Honorius papa.

1131. Hoc anno celebratum est concilium Remis a domno Innocentio II. papa, et in eodem concilio inunctus est in regem Lucdovicus puer, mortuo fratre eius prefato Philippo.

1133.[m] Eclipsis solis 4. Non. Augusti[n].

a) *haec in loco raso.* b) *haec in loco raso.* c) 6. Kal. Maii *manu* 2. d) in a. R. *manu* 2. e) *manus saeculi XIV. addit:* 1097. Expedicio ducis Godefridi et aliorum Iherusalem. f) *manu saeculi XIV. additur:* 1104. Sanguis ex panibus fluxit in episcopio Spirensi. 1105. Visus est ab occidente ignis inter sidera flammare nocte. g) XV. K. O. *alia manu.* h) *manus saeculi XIV. addit:* Colonia obsessa est. i) *hic manus* 2. *desinit.* k) *fortasse alia manu.* l) *saeculo XIV. additur:* Invencio sancti Mathie Trev. apud Sanctum Eustochium qui multis absconditus latuit annis. m) *manu* 3. n) *manus saeculi XIV. addit:* 3 soles in celo apparuerunt similes.

Digitized by Google